

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Vybrané problémy zavedení eura v ČR

Bc. Gustav Laki

© 2018 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Gustav Laki

Podnikání a administrativa

Název práce

Vybrané problémy zavedení eura v ČR

Název anglicky

Selected issues of euro implementation in the Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnotit připravenost České republiky na přijetí jednotné evropské měny pomocí analýzy plnění maastrichtských konvergenčních kritérií. Analyzováno bude také plnění kritérií vzniklých v rámci teorie optimálních oblastí a plnění alternativních (tzv. Klausových) kritérií Českou republikou.

Díličními cíli práce bude zhodnotit výhody a nevýhody vstupu do Evropské měnové unie pro Českou republiku a nalézt odpověď na otázku, zda eurozóna v současné době představuje optimální měnovou oblast.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou a praktickou a bude v souladu se stanovenými cíli. V teoretické části budou vysvětlena teoretická východiska, která s tématem souvisí, tedy měnová unie, teorie optimálních měnových oblastí, historie evropské integrace a kritéria pro vstup do eurozóny.

V praktické části bude využita především metoda analýzy. Využita bude také metoda sekundárního sběru dat, deskripce a komparace.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

euro, eurozóna, Evropská unie, měnová unie, Maastrichtská kritéria, konvergence, optimální měnová oblast

Doporučené zdroje informací

COHEN, B. *Global Monetary Governance*. Taylor & Francis, Inc., 2008. ISBN 0415773148.

DĚDEK, O., *Doba eura: úspěchy i nezdary společné evropské měny*. Praha: Linde, 2014. ISBN 978-80-7201-933-5.

FIALA, P. – PITROVÁ, M. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-180-2.

LACINA, L. a kol. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii*. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-560-5.

MARKOVÁ, J. *Mezinárodní měnová spolupráce*. Praha: Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-1053-7.

SLANÝ, M. *Autoři CEPu o euru*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. ISBN 978-80-86547-94-7.

SYCHRA, Z. *Jednotná evropská měna: Realizace hospodářské a měnové unie v EU*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-5082-2.

WYPLOSZ, C. – BALDWIN, R E. *The economics of European integration*. London [u.a.]: McGraw-Hill, 2006. ISBN 0-07-711119-2.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – PEF

Vedoucí práce

prof. Ing. Ivana Boháčková, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 12. 3. 2018

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 3. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 18. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vybrané problémy zavedení eura v ČR" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 22. 3. 2018

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí práce prof. Ing. Ivaně Boháčkové, CSc. za cenné rady a připomínky, které mi při vypracování práce velmi pomohly.

Dále bych rád poděkoval své matce za podporu v průběhu celého studia.

Vybrané problémy zavedení eura v ČR

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou spojenou se vstupem České republiky do evropské měnové unie. Teoretická část obecně popisuje měnovou unii, teorii optimálních měnových oblastí, historický vývoj evropské měnové integrace a kritéria konvergence. Vlastní práce je rozdělena na dvě části. Ekonomická část hodnotí plnění maastrichtských konvergenčních kritérií Českou republikou a také plnění kritérií, která se vztahují k určení optimální měnové oblasti. Tyto dvě skupiny kritérií jsou rozšířeny také o mezinárodní porovnání. Dále jsou vyhodnocena alternativní kritéria přistoupení k eurozóně vytvořená bývalým českým prezidentem Václavem Klausem. Politická část vlastní práce zkoumá postoje politických stran, prezidenta ČR, odborníků a obyvatel ČR k zavedení společné měny. Ve třetí části diplomové práce je provedena analýza výhodnosti či nevýhodnosti přijetí společné měny Českou republikou. V závěru práce jsou shrnuty informace, které byly v průběhu zpracování zjištěny.

Klíčová slova: euro, eurozóna, Evropská unie, měnová unie, Maastrichtská kritéria, konvergence, optimální měnová oblast

Selected issues of euro implementation in the Czech Republic

Abstract

The thesis deals with issues connected with the accession of the Czech Republic to the European Monetary Union. The theoretical part describes the monetary union, the theory of optimal currency areas, the historical development of European monetary integration and the convergence criteria. The analytical part is divided into two parts. The economic part evaluates the fulfillment of Maastricht convergence criteria by the Czech Republic and the fulfillment of the criteria related to the theory of optimum currency areas. These two sets of criteria are also expanded by international comparisons. Thereafter, the alternative criteria for eurozone accession, created by former Czech president Václav Klaus, are evaluated. The political part of the thesis explores the attitudes of Czech political parties, Czech president, experts and citizens to euro implementation in the Czech Republic. In the third part of the thesis, there is analysis of advantages and disadvantages of the euro adoption by the Czech Republic. At the end of the thesis, there is a summary of the results that were discovered during the processing of the thesis.

Keywords: euro, eurozone (euro area), European Union, monetary union, Maastricht criteria, convergence, optimum currency area

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Přístupy k posouzení vhodnosti zavedení společné měny na příkladu eura – teoretická východiska	14
3.1 Obecná charakteristika měnových unií a příčiny jejich vzniku	14
3.2 Teoretické přístupy ke vzniku měnových unií	16
3.2.1 Teorie optimálních měnových oblastí.....	16
3.2.2 Kritéria OCA.....	19
3.2.3 Kritika teorie OCA.....	21
3.3 Společná měnová politika Evropské unie	23
3.3.1 Historický vývoj evropské měnové integrace.....	23
3.3.2 Důvody zavedení společné měny – politika versus ekonomika	30
3.3.3 Maastrichtská kritéria	31
3.4 Alternativní přístupy k hodnocení smysluplnosti evropské měnové unie	35
4 Česká republika a přijetí společné měny – analytická část.....	38
4.1 Obecný závazek k přijetí eura	38
4.2 Ekonomické aspekty přijetí společné měny	39
4.2.1 Plnění maastrichtských kritérií	40
4.2.2 Naplnění kritérií OCA	47
4.2.3 Naplnění alternativních kritérií	58
4.3 Politické aspekty přijetí společné měny	60
4.3.1 Postoj politických stran.....	61
4.3.2 Postoj občanů České republiky	62
4.3.3 Postoj České národní banky.....	63
4.3.4 Názory odborníků	64
4.3.5 Možnosti pro stanovisko České republiky k přijetí eura	65
5 Výhody a nevýhody společné měny	68
5.1 Obecné výhody společné měny.....	68
5.2 Obecné nevýhody společné měny	69
5.3 Výhody pro Českou republiku	70
5.4 Nevýhody pro Českou republiku	70

6 Shrnutí.....	72
7 Závěr.....	76
8 Seznam použitých zdrojů	78

Seznam grafů

Graf 1 Růst reálného HDP ČR a eurozóny	40
Graf 2 Poměr veřejného dluhu k HDP (%).....	44
Graf 3 Vývoj kurzu CZK/EUR (2010 – 2018)	45
Graf 4 Úroková sazba České republiky	46
Graf 5 Dlouhodobé úrokové sazby států EU (v %)	47
Graf 6 Míra nezaměstnanosti v EU (prosinec 2017)	48
Graf 7 Míra nezaměstnanosti (2000-2017).....	49
Graf 8 Minimální měsíční mzda v Evropské unii v lednu 2017.....	49
Graf 9 Počet občanů EU s obvyklým pobytem v jiné zemi EU (2016).....	51
Graf 10 Podíl sektorů v zemích eurozóny jako % hrubé přidané hodnoty (2016)	54
Graf 11 Podíl sektorů jako % hrubé přidané hodnoty v ČR	54
Graf 12 Podíl vývozu zboží a služeb na HDP (2016).....	55
Graf 13 Obchod se zeměmi uvnitř a mimo EU (2016).....	56
Graf 14 Cenová úroveň spotřebního zboží a služeb (2016).....	60
Graf 15 Názory na přijetí eura za měnu ČR - vývoj v čase (v %)	63

Seznam tabulek

Tabulka 1 Měnové složení ECU	27
Tabulka 2 Harmonizovaný index spotřebitelských cen (v %).....	41
Tabulka 3 Saldo sektoru vládních institucí (v % HDP).....	42
Tabulka 4 Saldo veřejných financí zemí EU (v % HDP)	43
Tabulka 5 Dluh sektoru vládních institucí.....	43
Tabulka 6 Dlouhodobé úrokové sazby státních dluhopisů	46
Tabulka 7 Cizí státní příslušníci ve státech EU podle skupin státního občanství (2016)....	50
Tabulka 8 Vnitřní migrace v České republice	52
Tabulka 9 Podíl sektorů v zemích eurozóny jako % hrubé přidané hodnoty (2016).....	53
Tabulka 10 Hlavní partneři ČR v oblasti zahraničního obchodu.....	56
Tabulka 11 Plnění maastrichtských kritérií Českou republikou v roce 2017	72

Seznam použitých zkratk

CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
CZK	Česká koruna
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	Daň z přidané hodnoty
ECB	Evropská centrální banka
ECU	Evropská měnová jednotka
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMCF	Evropský fond pro měnovou spolupráci
EMI	Evropský měnový institut
EMS	Evropský měnový systém
ERM	Mechanismus směnných kurzů
ERM II	Mechanismus směnných kurzů II
ESM	Evropský stabilizační mechanismus
EU	Evropská unie
EUR	Euro
GDP, HDP	Hrubý domácí produkt
HMU	Hospodářská a měnová unie
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
MFČR	Ministerstvo financí České republiky
MU	Měnová unie
OCA	Optimální měnová oblast
ODA	Občanská demokratická aliance
ODS	Občanská demokratická strana

1 Úvod

Společná evropská měna se stala již od prvních myšlenek na sjednocování evropských států velice diskutovaným tématem. Na počátku vzniku Evropské měnové unie stála potřeba zjednodušit obchod mezi zeměmi. Za samotnou realizací jednotné měny stojí jak ekonomické důvody, tak politická rozhodnutí vrchních představitelů Evropské unie. Měnová unie měla pomoci se sjednocením mnohdy odlišných ekonomik jednotlivých zemí. Evropská měnová unie se datuje od 1. ledna 1999, kdy byla v jedenácti členských zemích Evropské unie zavedena měna společná měna euro. V roce 2001 se k měnové unii připojilo Řecko. Euro bylo zpočátku rozšířeno pouze bezhotovostně, až od 1. ledna 2002 vešly do oběhu bankovky a mince. Postupně se k zakládajícím členům připojovaly Slovinsko, Malta, Kypr a Slovensko, poté se začaly přidávat také pobaltské státy. V roce 2011 to bylo Estonsko, v roce 2014 Lotyšsko a zatím posledním členem eurozóny, která tak doposud má 19 členů, se stala v roce 2015 Litva. Snahou Evropské unie je postupně zavedení jednotné měny ve všech členských státech pod správou Evropské centrální banky. Pro přijetí každé jednotlivé země ale EU stanovila maastrichtská konvergenční kritéria, která musí kandidátská země splnit, aby se mohla do eurozóny zapojit. Mezi tato kritéria se řadí kritérium cenové stability, stability měnového kurzu, kritérium vládního deficitu a vládního dluhu a kritérium dlouhodobých úrokových sazeb. Zároveň musí kandidátská země sladit svou legislativu s právem EU, kdy bude zaručená nezávislost centrálních bank vůči státnímu aparátu.

Ač má eurozóna své nesporné výhody a množství zastánců, stávala se často terčem kritiky. Přínosy společné měny se totiž postupem času ukázaly jako ne tak ohromné, jak bylo predikováno při její realizaci. Po vstupu do eurozóny ekonomický růst některých členských zemí stagnoval. U jiných států došlo také k obrovskému předlužení, což vyvolalo potřebu zřídit Evropský stabilizační mechanismus, z něhož putují finanční prostředky postiženým členům eurozóny. Některé země (Velká Británie a Dánsko) si vyjednaly výjimku ze vstupu do měnové unie již při podpisu Maastrichtské smlouvy, jiné oddalují svůj vstup do měnové unie tím, že záměrně neplní některá z kritérií. Jelikož smlouva o přistoupení do eurozóny neurčuje pevný časový horizont přijetí jednotné měny, tyto státy vyčkávají na lepší ekonomickou sladěnost s eurozónou, případně na moment, kdy se vyřeší problémy vzniklé v rámci ní. Sem patří i Česká republika, která se stala členem EU v roce 2004 a tím se také zavázala jednotnou měnu přijmout. Původně se

předpokládalo zavedení eura v ČR do roku 2010, ovšem v průběhu let se zde nenašla dostatečná politická vůle tento krok učinit. Euro se v průběhu své existence stalo jednou z nejdůležitějších světových měn a díky závazku je pro ČR nevyhnutelné, že by do eurozóny nevstoupila.

Tato diplomová práce zhodnotí, jak Česká republika plní jak maastrichtská kritéria, tak kritéria vytvořená v rámci OCA, která sledují míru reálné konvergence s eurozónou. Dále bude zkoumána výhodnost či nevýhodnost vstupu ČR do eurozóny a názory jak občanů ČR, tak politiků a odborníků na toto téma.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnotit připravenost České republiky na přijetí jednotné evropské měny pomocí analýzy plnění maastrichtských konvergenčních kritérií, která jsou pro vstup do eurozóny stěžejní. Tento hlavní cíl bude podpořen následujícími dílčími cíli:

- Teoretická východiska dané problematiky budou popsána na základě studia odborné literatury.
- Bude analyzováno plnění kritérií vzniklých v rámci teorie optimálních oblastí a plnění alternativních (tzv. Klausových) kritérií Českou republikou.
- Bude provedena komparace zemí Evropské unie z hlediska plnění maastrichtských kritérií a kritérií OCA.
- Bude posouzeno, zda je možné eurozónu považovat za optimální měnovou oblast.
- Budou uvedeny postoje politických stran, občanů a odborníků k přijetí eura.
- Bude analyzována výhodnost či nevýhodnost vstupu do evropské měnové unie pro Českou republiku.

2.2 Metodika

Metodika diplomové práce bude v souladu s výše uvedenými cíli. Teoretická část práce bude zpracována metodou literární rešerše, použita bude odborná literatura, primární a sekundární právní prameny Evropské unie.

V analytické části práce bude použita trendová analýza, která srovnává hodnoty ukazatelů v čase. Analýza bude provedena u základních makroekonomických ukazatelů (viz kapitoly 4.2.1 a 4.2.2). Dále bude použita metoda komparace, která zkoumá shodné či rozdílné znaky pozorovaných jevů. Porovnávány budou státy Evropské unie z hlediska plnění jednotlivých souborů kritérií (viz kapitoly 4.2.1 a 4.2.2). Použita bude také popisná analýza (např. kapitoly 4.1, 4.3 a 5).

Hlavními zdroji dat pro vypracování analytické části práce jsou databáze Eurostatu, Českého statistického úřadu, České národní banky a Ministerstva financí České republiky.

3 Přístupy k posouzení vhodnosti zavedení společné měny na příkladu eura – teoretická východiska

3.1 Obecná charakteristika měnových unií a příčiny jejich vzniku

V širším pojetí je měnová unie definována jako seskupení zemí, které se vzdají možnosti provádět samostatnou měnovou politiku převzetím společné měny (symetrická měnová unie), převzetím měny jiného státu (asymetrická měnová unie) či zavedením takového uspořádání měnových vztahů, které znemožní provádět vlastní kurzovou a měnovou politiku. Země se tedy stane závislá na určité měně. (Brůžek, a kol., 2007)

Měnová unie se skládá ze dvou či více zemí, které se vzdávají svých měnových kompetencí a své vlastní měny, aby přijaly měnu společnou. Tato společná měna, která vzniká spolu s měnovou unií, předtím nebyla měnou žádného z členských států. Taková měnová unie vychází z tzv. symetrických měnových unií a jejím typickým příkladem je Evropská měnová unie. (Brůžek, a kol., 2007)

Kanadskoamerický ekonom Michael Bordo definuje měnovou unii jako území, na kterém je používána a plně akceptována společná měna. Měnovou politiku vykonává centrální banka nebo jiná monetární autorita. (Bordo, 2004)

Americký politický ekonom Benjamin J. Cohen vnímá měnovou unii jako seskupení dvou či více států, které sdílí společnou měnu nebo její ekvivalent. Cohen zároveň používá termíny „mezinárodní měnová unie“ a „národní měnová unie“. Mezinárodní měnová unie je ukupení více národních celků, jenž si zvolí společnou měnu pro nahrazení svých národních měn (např. eurozóna). Národní měnová unie vzniká v rámci historického vývoje, kde jsou uvnitř vznikajících federací nahrazeny měny používané v dříve samostatných celcích (např. USA, Německo). (Cohen, 2008)

Měnová unie může být uskutečněna ve slabé či silné variantě. Ve slabé variantě členové měnové unie akceptují pevně stanovené bilaterální měnové kurzy a jejich národní monetární autority jsou zavázány tyto měnové kurzy bránit. Silná varianta předpokládá, že národní měny nahradí jednotná centrální měnová autorita. Národní monetární autority se vzdají vlastní kontroly nad národními měnovými záležitostmi. (Sychra, 2009)

Definice, jež vysvětlují pojem měnová unie, se prakticky nerozcházejí, pouze se doplňují. Obecně je tedy za měnovou unii považováno uskupení států, které používají jednotnou měnu a měnovou politiku zde vykonává společná centrální banka.

Mnozí autoři definici měnové unie ještě rozšiřují o systémy národních federací, jako jsou například Spojené státy americké, nejčastěji se ovšem za měnovou unii označují pouze dohody mezi celky, které jsou v mezinárodním právu uznávány jako svrchované státy. (Lacina, a kol., 2007b)

Příčiny vzniku měnové unie

Řada odlišných příčin vzniku měnových unií se v realitě odráží v různých očekáváních a motivacích zemí, jež měnovou unii zavádějí.

Lze rozlišit čtyři hlavní důvody vzniku měnových unií:

- Vysoký stupeň obchodní a ekonomické integrace a snaha o její další prohloubení,
- ekonomická nestabilita a nekredibilita nositelů hospodářských politik,
- politická integrace respektive desintegrace,
- existence kolonií (bývalých kolonií) a jiných závislých území.

Vysoký stupeň obchodní a ekonomické integrace může způsobit kvalitativní posun integrace i do měnové oblasti, jež může vyústit v klasickou měnovou unii. Při vysoké obchodní propojenosti není měnová a kurzová autonomie příliš účinná, jelikož devalvace povede k nárůstu inflace, která sníží pozitivní dopad devalvace. Typickým příkladem měnové unie, jíž předcházela vysoká míra ekonomické integrace, je Evropská měnová unie.

Ekonomická nestabilita a nekredibilita nositelů hospodářských politik byla častým důvodem vzniku měnových unií. Země po projití finanční krizí v mnoha případech přijme cizí měnu, jelikož to bývá jediným východiskem z dané krize. Příkladem této příčiny vzniku měnové unie může být dolarizovaná ekonomika Ekvádoru.

Motivací pro vznik měnových unií především z politických důvodů byla politická integrace či dezintegrace. Příkladem může být znovuzavedení československé koruny po druhé světové válce, což představovalo vznik měnové unie v rámci obnovení

Československa. Naopak rozdělené země mohou nějaký čas používat stejnou měnu, například nástupnické země SSSR. (Brůžek, a kol., 2007)

V rámci vytváření měnových unií z politických důvodů se jedná o snahu získat vnitřní stabilitu v nově vytvořeném územním celku. (Lacina, a kol., 2007b)

Díky koloniím vznikalo velké množství měnových unií. Řada bývalých kolonií si i po získání samostatnosti ponechala měnu své bývalé mateřské země, často z ekonomických důvodů. Kupříkladu Francouzská Guayana nebo Martinik používají měnu své mateřské země Francie – euro. (Brůžek, a kol., 2007)

Dalšími důvody pro vznik měnových unií jsou tzv. existenční. Ty se vyskytují u států, které jsou svou rozlohou i počtem obyvatel malé, tudíž je pro ně přijetí měny hospodářsky silnějšího státu nutné. Příkladem takových zemí mohou být Monako, Vatikán či Lichtenštejnsko. (Lacina, a kol., 2007b)

3.2 Teoretické přístupy ke vzniku měnových unií

3.2.1 Teorie optimálních měnových oblastí

Teorie optimálních měnových oblastí (Optimum Currency Areas) představuje systematický postup, s jehož pomocí lze rozhodnout, zda je logické, aby se skupina zemí vzdala svých národních měn ve prospěch měny společné. (Baldwin, Wyplosz, 2006)

Optimální měnová oblast je definována jako uskupení zemí, ve kterém přínosy spojené s použitím společné měny převáží nad náklady. (Lacina, Rusek, a kol. 2007a)

Ekonom Francesco P. Mongelli definuje OCA jako optimální geografické území pro jednu nebo více měn, jejichž směnné kurzy jsou neodvolatelně zafixovány. Měna, nebo vzájemně fixované měny, může vůči třetím zemím volně plovat. Hranice optimální měnové oblasti jsou dány územím suverénních států, které společnou měnu či fixované měny používají. Optimalita je definována různými kritérii, mezi něž patří mobilita výrobních faktorů, diverzifikace produkce, cenová a mzdová flexibilita či otevřenost ekonomiky. (Mongelli, 2008)

Teorie OCA představuje optimalizační problém, který hodnotí poměr pozitiv a negativ, jež měnová unie přináší. Členství v dané měnové oblasti je pro zemi tím výhodnější, čím více jsou naplňována jednotlivá kritéria optimální měnové oblasti. (Hedija, 2011)

Teorie OCA tedy analyzuje výhody a nevýhody společných měnových oblastí. Vychází z práce kanadského profesora ekonomie Roberta Mundella, nositele Nobelovy ceny za ekonomii z roku 1999, který tuto teorii publikoval v 60. letech 20. století.

Mundell nabádá k rozlišování pojmů „měnová oblast“ a „měnová unie“. Pro oba pojmy je společný režim fixního měnového kurzu, ovšem liší se počtem měn. Měnová oblast zahrnuje dvě či více vzájemně fixovaných měn, zatímco v měnové unii členské státy používají jednu společnou měnu.

Vývoj teorie OCA procházel čtyřmi fázemi:

- průkopnická fáze (pioneering phase),
- fáze usmíření (reconciliation phase),
- fáze přehodnocování (reassessment phase),
- empirická fáze (empirical phase).

V první průkopnické fázi, která spadá do šedesátých let 20. století, byla zřejmá snaha o stanovení teoretického základu pro vymezení optimální měnové oblasti, o který se kromě Mundella zasloužili také ekonomové Ronald McKinnon a Peter Kenen. Jednotlivá kritéria si ovšem často odporovala, a tak bylo zpočátku nemožné OCA jednoznačně definovat. (Mongelli, 2002)

V 70. letech 20. století byl během fáze usmíření kladen důraz na analýzu nákladů a výnosů společné měny. Některá kritéria nemohla být empiricky definována, proto byla více analyzována a vzájemně poměřována. Objevila se také nová kritéria, především kritérium symetrie šoků postihujících země měnové unie.

První dvě stádia vychází z keynesiánských předpokladů dlouhodobého substitučního vztahu mezi inflací a nezaměstnaností, který vychází z Phillipsovy křivky, z krátkodobé strnulosti cen a mezd či z vysoce elastické nabídky statků a služeb a cenově elastické poptávky po nich, kterou lze stimulovat ze strany hospodářsko-politických autorit. Tato teorie je označována za „klasickou teorii optimální měnové oblasti“. (Mongelli, 2002)

Když se na přelomu 80. a 90. let v Evropském společenství znovu začaly objevovat snahy o vytvoření společné měny, zaměřili se politici a ekonomové na teorii OCA, která ovšem neposkytovala jasnou odpověď, zda by měla Evropa směřovat k úplné integraci. Také proto se začala teorie postupně teoreticky i empiricky zdokonalovat. Některé starší poznatky byly sjednoceny, diskutovala se velikost OCA či správné načasování. Tato fáze

je nazývána jako fáze přehodnocování. Do teorie OCA byly zahrnuty nové poznatky, proto je od této fáze považována za „novou teorii optimální měnové oblasti“. (Kučerová, 2005)

Empirická fáze, která pochází z období 80. a 90. let, je charakterizována snahou podrobně zpracovat a popsat teorii OCA. Ekonomové vysvětlují původní nesrovnalosti v interpretaci teorie a posuzují, jak měnová integrace ovlivňuje ekonomiky jednotlivých zemí. (Mongelli, 2002)

Asymetrické šoky

Pojem asymetrický šok je důležitý nejen pro teorii OCA, ale i pro vytváření měnových unií obecně. Jako asymetrický šok je označován výkyv ve vývoji národního hospodářství, který postihuje ekonomiky jednotlivých zemí různým způsobem. Buď zasáhne jen určitou národní ekonomiku, nebo má na různé ekonomiky odlišný dopad. Jako vhodný příklad lze uvést pokles poptávky po automobilech. Země, které se na výrobu automobilů nezaměřují, nebudou nepříznivě postihnuty. Naopak země, ve kterých má automobilový průmysl vysoký podíl na příjmech, budou zasaženy citelně. V těchto zemích dojde ke snížení HDP a zvýšení nezaměstnanosti.

Asymetrické šoky se člení na nabídkové a poptávkové. Nabídkové šoky jsou způsobeny změnou agregátní nabídky (objemu výroby či nabídky produkce firem), poptávkové šoky jsou způsobeny změnou agregátní poptávky, tedy změnou agregátních výdajů domácností, investic firem, výdajů vlády či změnou importu a exportu. (Lacina, Rusek, a kol., 2007a)

Problémem asymetrických šoků je, že v rámci měnové unie na ně centrální banka nemůže reagovat způsobem, který by byl v zájmu všech postižených států. Dle klasické teorie OCA by si země, jejíž ekonomika je vystavena asymetrickým šokům, měla zachovat vlastní měnu, s níž je spojený vlastní měnový kurz a monetární politika. Sám Robert Mundell v roce 1973 ovšem tento přístup upravil. Tvrdil, že měnová unie umožňuje zvýšenou mezinárodní diversifikaci finančních aktiv a bohatství, které zmírňují dopady asymetrických šoků na jednotlivé země. Zároveň dodal, že samotné monetární politiky a politiky směnného kurzu jednotlivých zemí v reálném světě často způsobují asymetrické šoky. Tím by tedy členství v monetární unii bylo optimální i pro zemi, která je postihována asymetrickými šoky v případě, že jsou dostatečně diversifikována aktiva, příjmy a bohatství a zároveň se země nalézá v prostředí, kde je hlavním zdrojem asymetrických šoků monetární politika. (Lacina, a kol., 2007b)

Opomenout nelze ani symetrické šoky, které ovlivňují jednotlivé ekonomiky podobným způsobem. Centrální banka zde může zakročit efektivně, ovlivněním všech členských zemí zároveň. (Lacina, Rusek, a kol., 2007)

3.2.2 Kritéria OCA

Klasická teorie OCA obsahuje šest kritérií, která pomáhají posoudit náklady a přínosy společné měny. Třemi základními kritérii teorie optimální měnové oblasti jsou hospodářská kritéria, jež byla vytvořena ekonomy Mundellem, Kenenem a McKinnonem. Zabývají se způsobem minimalizace nákladů asymetrického hospodářského šoku v rámci měnové oblasti či identifikací hospodářských zón, u kterých je pravděpodobnost zásahu asymetrickými hospodářskými šoky nízká. Dále existují tři politická kritéria zabývající se pravděpodobností, že si členské země vzájemně pomohou, budou-li čelit asymetrickým hospodářským šokům. (Baldwin, Wyplosz, 2006)

Kritérium mobility výrobních faktorů, jehož autorem je Robert A. Mundell, říká, že náklady sdílení stejné měny mohou být sníženy, budou-li kapitál a pracovní síla zcela přemístitelné přes hranice. Obvyklým předpokladem je, že kapitál je mobilní, problémem tak bývá mobilita pracovní síly. „Optimální měnové oblasti jsou takové oblasti, v jejichž rámci se lidé snadno pohybují.“ Jako příklad může posloužit situace, kdy je země A zasažena asymetrickým šokem, prochází nezaměstnaností a země B, která čelí inflačním tlakům, tímto šokem zasažena není. Obě překážky by pak mohly být vyřešeny přemístěním nevyužitých produkčních faktorů ze země A do země B, kde je jejich nedostatek. Problémem i v dnešní době zůstávají jazykové či kulturní bariéry, které pozdržují ochotu lidí stěhovat se za prací do jiného státu. Dále je třeba počítat s tím, že zapracování pracovníků v jiné zemi může být leckdy časově náročné, a pokud by byl asymetrický šok pouze dočasný, nemusí se mobilita pracovní síly vyplatit. (Baldwin, Wyplosz, 2006)

Ovšem mobilita kapitálu má také svůj význam. Ve finančně propojené unii si může postižená země jednodušeji vypůjčit finanční prostředky od států měnové unie, které postižené nebyly, a tím se účinněji vyrovnávat s dopady asymetrických šoků. Finanční integrace rovněž vytváří souměrnost asymetrických šoků tím, že rozptyluje role vlastníků a věřitelů po celém území měnové unie. Investoři, které asymetrický šok poškozují, se nenachází jen v zasažených ekonomikách, stejně tak investoři, kteří z asymetrického šoku těží, se nacházejí i mezi příslušníky zasažené ekonomiky. (Dědek, 2008)

Diverzifikace výroby neboli kritérium Petera Kenena, uvádí: „Optimální měnovou oblast tvoří země, jejichž výroba a vývozy jsou široce diverzifikovány a jsou podobné struktury.“ Hlavní otázkou je, jaké jsou nejpravděpodobnější zdroje závažných hospodářských šoků. Nejčastěji vyskytované hospodářské šoky jsou spojovány se změnami schématu výdajů v důsledku změny preferencí spotřebitelů. Také díky novým technologiím, které přinášejí nové produkty, jež vytlačují starší výrobky. Takové šoky se ovšem objevují na denní bázi. Aby šok způsobil problémy, musí se jednat o velký a asymetrický šok. Vážné hospodářské šoky nejvíce zasáhnou země, které specializují svou výrobu na úzký sortiment zboží. Při poklesu poptávky po daném zboží bude tato země ovlivněna daleko více než země, která zboží vyrábí také, ovšem produkuje široký sortiment. Taková situace dává podnět pro vznik asymetrického hospodářského šoku. Řešením podle Kenena může být značná diverzifikace ekonomik členských zemí monetárních unií, přičemž by měly produkovat podobné druhy zboží. Díky tomu budou šoky, které jsou specifické pro zboží, symetrické, nebo se sníží celkové následky hospodářských šoků. (Baldwin, Wyplosz, 2006)

Kritérium Ronalda McKinnona, **otevřenost ekonomiky**, se zabývá otázkou, zda je měnový kurz užitečným prostředkem při řešení asymetrických hospodářských šoků. Zároveň toto kritérium říká: „Optimální měnovou oblast tvoří země, které jsou velmi otevřené obchodu a úzce mezi sebou obchodují.“ (Baldwin, Wyplosz, 2006)

McKinnon tvrdí, že veškeré zboží lze rozdělit na obchodovatelné, které může vstoupit na zahraniční trhy, a na neobchodovatelné, které z důvodu nemožnosti přepravy na zahraniční trhy vstoupit nemůže. Otevřenost ekonomiky je definována jako podíl obchodovatelného zboží na celkové spotřebě země. Bude-li podíl vysoký, existuje poměrně málo neobchodovatelného zboží a změny měnového kurzu nemají velký vliv. McKinnon uvádí, že flexibilní měnové kurzy budou vhodné pro poměrně uzavřené ekonomiky. Naopak čím více bude ekonomika otevřená, tím větší přínos pro ni bude vstoupit do měnové unie a využívat režim fixních kurzů. (Kučerová, 2005)

Transferové kritérium je prvním z řady politických. Podle něho „optimální měnovou oblast tvoří země, které se dohodly na vzájemné kompenzaci nepříznivých hospodářských šoků.“ Jak bylo zmíněno, země B je postižena inflačním tlakem, který

způsobil nepříznivý hospodářský šok v zemi A, při sdílení společné měny. Země B má tedy zájem na zmírnění takového hospodářského šoku. Jedním ze způsobů je, že země B pošle zemi A finanční náplast. Takový transfer by byl prospěšný pro obě strany. Při nepravidelném výskytu hospodářského šoku se současný poskytovatel transferu může v budoucnu stát jeho příjemcem. Podobné transfery fungují v rámci některých zemí, ve kterých určitý region utrpí asymetrický hospodářský šok. V regionu poté klesají příjmy, ale naopak sociální pomoci prostřednictvím transferů rostou. Transfery jsou tedy součástí redistribučních mechanismů. Potíží zde zůstává, že země v očekávání transferů mohou záměrně snížit opatření k omezení šoků. Mohou zůstat závislé na dovozu nebo příliš specializované. (Baldwin, Wyplosz, 2006)

Dalším politickým kritériem jsou **jednotné priority**, které uvádí: „Členské země měnové unie se musí skutečně shodovat v tom, jak se vypořádat s hospodářskými šoky.“ Jelikož se ale politické preference jednotlivých států liší, různí se také reakce na hospodářské šoky. Centrální banka v měnové unii bude čelit nárokům z mnoha stran a její rozhodnutí se pokaždé setká s nelibostí některého z členských států. (Baldwin, Wyplosz, 2006)

Kritérium soudržnosti (**solidarita versus nacionalismus**) říká: „Když společná měnová politika vyvolává konflikty mezi národními zájmy, země, které tvoří měnovou oblast, musí přijmout tyto náklady ve jménu společného osudu.“ Hospodářské šoky vyvolávají politické spory o tom, jak by se na ně mělo reagovat. V jednotlivých zemích se konečné rozhodnutí většinou považuje za součást nákladů společného života, mezi občany země panuje určitá solidarita, díky níž je výsledek přijatelný. Při vytváření měnové unie je proto nezbytné, aby se občané stali solidárními v rámci všech členských států unie. Jen tak mohou být veškerá rozhodnutí, byť pro některé členské státy nákladnější než pro jiné, tolerována. (Baldwin, Wyplosz, 2006)

3.2.3 Kritika teorie OCA

Kritika teorie OCA vychází především ze změny pohledu na ekonomiku z keynesiánského na monetaristický pohled. Původní keynesiánský pohled zastával zásahy státu do ekonomiky, kdežto monetaristický pohled státní zásahy odmítá.

Kritiky teorie optimálních měnových oblastí lze členit do tří skupin. První se věnuje otázce, zda je rozdílnost národních ekonomik dostatečně důležitým ukazatelem pro vstup do měnové unie. Druhá skupina zkoumá efektivnost monetární a kurzové politiky a jejich účinnost při napravování rozdílů mezi zeměmi. Třetí oblast se zabývá schopností politiků efektivně používat monetární a kurzovou politiku, jelikož tyto nástroje mohou v nesprávných rukou způsobit více škody než užitku. (De Grauwe, 2009)

Rozdílnost jednotlivých států lze považovat za důvod k nevytváření měnové unie. Teorie OCA tvrdí, že už jen samotný vznik měnové unie může vytvořit vhodné podmínky pro dobré fungování této unie, jež urychlí ekonomickou integraci a povede ke snížení výskytu asymetrických šoků. Existují ale rozdíly, které vytvořením monetární unie samy nezmizí, naopak mohou asymetrické šoky vytvářet. Řeč je například o rozdílech mezi trhy práce a politikou zaměstnanosti, která zůstává v kompetenci politiky jednotlivých států a může spět k divergentnímu vývoji mezd a zaměstnanosti v jednotlivých zemích. Podstatné rozdíly jsou také v národních právních systémech a fiskální politice jednotlivých zemí. Členské státy měnové unie zůstávají i nadále suverénní v mnoha ekonomických oblastech, jako je tvorba státního rozpočtu, což může také vést k asymetrickým šokům (například v jedné zemi dojde ke snížení daně z příjmu, to ovlivní pouze práci, mzdy a výdaje v dané zemi). To dokazuje, že ačkoliv ekonomická integrace může vést k oslabení asymetrických šoků, odlišnosti jednotlivých států budou zdrojem asymetrických výjevů v měnové unii. Kvůli tomu někteří ekonomové (např. Lacina, De Grauwe) tvrdí, že měnová unie může fungovat jen tehdy, míří-li směrem k unii politické, bez níž se lze jen složitě přizpůsobit asymetrickým výkyvům v unii. (Lacina, Rozmahel, Rusek, 2009)

Další otázkou je, jsou-li národní monetární ekonomiky skrze využívání směnného kurzu vůbec efektivní při nápravě rozdílů mezi jednotlivými státy. V krátkém období nebo v případě dočasných šoků může devalvace velmi účinně pomoci k obnovení ekonomické rovnováhy, neboť snižuje cenu exportu, a vyvážené zboží se tak stane konkurenceschopnější. Nicméně devalvace zdražuje import, což spolu s případnými následnými požadavky pracujících na růst mezd za účelem přizpůsobení reálných důchodů rostoucím cenám, stimuluje růst cen v domácí ekonomice. Počáteční konkurenční výhoda získaná nominální devalvací je tedy vykompenzována. V delším období autonomní kurzová politika není tak efektivní, jelikož efektivnost je ovlivněna otevřeností ekonomiky a schopnostmi odborů při mzdovém vyjednávání. (De Grauwe, 2009)

Třetí skupina kritiky se věnuje schopnosti státních autorit náležitě využívat monetární a kurzovou politiku. Je klíčové, jakou pověst si národní autority vybudovaly u soukromého sektoru při realizování makroekonomické politiky. Nebude-li totiž soukromý sektor věřit, že stát splní své závazky, zahrne tento předpoklad do svých plánů, což může zprostředkovaně ovlivnit efektivnost použitých makroekonomických nástrojů. Státní představitelé mohou mít rozdílné preference ohledně cenové stability a nezaměstnanosti. Někteří prosazují cenovou stabilitu, tedy kontrolu míry inflace na úkor zvýšení nezaměstnanosti. Jiní zase preferují ustálení míry nezaměstnanosti na úkor nárůstu inflace. Jestliže národní autority nepoužívají monetární politiku vhodně, může dojít k vyšší dlouhodobé inflaci. Zemi s vysokou mírou inflace se může vstup do měnové unie zdát nákladný, protože pokud dojde po vstupu do měnové unie k poklesu inflace, zvýší se nezaměstnanost. Ovšem k této situaci může dojít i mimo měnovou unii, jelikož vysoká míra inflace není žádoucí a stát se ji bude snažit snížit. Mimo měnovou unii se může stát, že ekonomické subjekty nebudou důvěřovat centrální národní bance v jejím úmyslu snížit cenovou hladinu, zahrnou to do svých plánů a ke snížení inflace ani dojít nemusí. Při nesprávném využívání měnové politiky národními představiteli není pro zemi ztráta autonomní monetární politiky tak vysokým nákladem. V dlouhém období, kdy na základě Phillipsovy křivky nelze směřovat pokles nezaměstnanosti a růst inflace, není ztráta monetární politiky pro ekonomiku nákladem. (Lacina, Rusek, a kol., 2007a)

3.3 Společná měnová politika Evropské unie

3.3.1 Historický vývoj evropské měnové integrace

Hlavním důvodem pro jakoukoli integraci je vyšší míra bezpečí a stability. V případě eurozóny se jedná především o finanční a měnové prostředí. Tendence zvýšení zájmu o finanční a měnovou stabilitu lze v Evropě pozorovat od poloviny 20. století. Jednou z příčin zvýšeného zájmu byla měnová nestabilita v meziválečném období, kdy po krachu na newyorské burze nastala hospodářská krize. Další příčinu lze hledat v důsledcích druhé světové války, po které byla nezbytná obnova a rozvoj hospodářství jednotlivých zemí. Poměry po druhé světové válce vedly k myšlenkám o sjednocené Evropě, jelikož bylo nutné omezit či úplně odstranit vzniklou rivalitu mezi státy. Zároveň bylo nepříznivou hospodářskou situací postiženo zemědělství, průmysl a další odvětví. Evropské země se

kvůli rostoucímu dovozu ocitly v platební neschopnosti. Jediným přijatelným řešením se jevila finanční pomoc z vnějšku Evropy.

Evropské státy si zahrávaly s myšlenkou vytvoření velkého evropského trhu, jenž by byl schopen podporovat vzájemnou konkurenci, motivovat k hledání nových zdrojů a výrobních procesů nebo snižovat ceny. Jako vzor sloužila funkční celní unie vytvořená Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem v roce 1948. Hlavním úkolem celní unie bylo vylepšit hospodářskou situaci a výkon národních ekonomik. (Fiala, Pitrová, 2009)

V roce 1957 byly podepsány Římské smlouvy, které daly vzniknout Evropskému hospodářskému společenství (EHS). Členskými zeměmi byly Belgie, Francie, Itálie, Nizozemsko, Lucembursko a Spolková republika Německo. V průběhu deseti let po podpisu Římských smluv členské státy nedokázaly dospět k měnové spolupráci ani ke společné měnové politice. EHS se zabývalo především budováním společného vnitřního trhu a měnové otázky byly v té době v kompetenci fungujícího brettonwoodského řádu. (Marková, 2006)

Základem brettonwoodského řádu se stal systém pevných, ale přizpůsobitelných kurzů. Pevnou složku tvořilo dominantní postavení amerického dolaru, který byl vázán na zlato v paritě 35 USD za trojskou unci. Další členské země, mezi které patřily i některé evropské, byly napojeny na dolar pevným kurzem s úzkým flukтуаčním rozpětím kolem svých dolarových parit. Přizpůsobitelná složka umožňovala představování centrálních parit, ovšem jen v situaci tzv. fundamentální nerovnováhy platební bilance. (Dědek, 2013a)

„Wernerův plán“

Když v průběhu padesátých a šedesátých let minulého století procházela ekonomika v Evropě vysokým růstem, nízkou nezaměstnaností a rozkvětem zahraničního obchodu, znamenalo to pro členy Evropského hospodářského společenství správný impuls k obnovení debat o vytvoření měnové unie. (Dědek, 2014)

Na summitu v roce 1969 byl lucemburský premiér Pierre Werner pověřen posouzením možnosti přetvořit Evropské hospodářské společenství na hospodářskou a měnovou unii. Werner sestavil Zprávu Radě a Komisi o etapovité realizaci Hospodářské a měnové unie v zemích Společenství, která definovala tři fáze procesu, jak se měnová unie stane do roku 1980 realitou. V plánu bylo důležité nalézt kompromis mezi dvěma koncepcemi dalšího postupu – tzv. ekonomisty a monetaristy.

„Ekonomisté“, kteří zastávali tzv. korunovační teorii, byli zastoupeni především Spolkovou republikou Německo spolu s Nizozemím a zastávali názor, že zavedení měnové unie má smysl až po dosažení dostatečné harmonizace národních ekonomik. Vysoký stupeň koordinace a sblížení hospodářských politik byl podle nich základním předpokladem pro hlubší měnovou integraci, zahrnující pevně fixované měnové kurzy a vedoucí ke společné měně. Samotná měnová unie měla být jakýmsi korunovačním vrcholem postupného procesu.

Na druhé straně „monetaristé“ (zastánci tzv. teorie lokomotivy), mezi něž patřily státy jako Francie, Belgie či Lucembursko, vnímali situaci jinak. Měnová integrace podle nich byla základem úspěšné integrace hospodářské. Chtěli rychle zavést společnou měnu, která by se stala hnacím motorem pro hospodářské sblížení zemí. Monetaristé kladli důraz na disciplinovanost při stanovení směnných kurzů a na posílení měnové pozice EHS na mezinárodním fóru. (Sychra, 2009)

„Wernerova zpráva“ představovala zavedení úplné neodvolatelné směnitelnosti národních měn při stabilitě měnových kurzů a neměnnosti měnových parit, zřízení evropské centrální banky a převedení fiskálních pravomocí na centrální evropskou úroveň. Dále měly kurzy členských měn podléhat stále užšímu rozpětí za účelem jejich snadnější neodvolatelné fixace. Zpráva dále požadovala volný pohyb kapitálu, sjednocení daňových soustav a pevně stanovené devizové kurzy. (Marková, 2006)

Ačkoliv se názory států na některá z hlavních doporučení „Wernerova plánu“ lišily, v roce 1971 přijaly usnesení o vytvoření hospodářské a měnové unie. Ovšem Spojené státy americké uvolnily kurz dolaru, což zvýšilo nestabilitu světových finančních trhů. Členské státy se snažily vylepšit situaci vytvořením tzv. „měnového hada“ pro udržení fluktuací měn v úzkém rozpětí vůči dolaru, ale z různých důvodů tento mechanismus nefungoval podle představ. Evropské státy postihl první ropný šok, který vyvolal zvýšenou inflaci a hospodářskou stagnaci. Členské země měly rozdílné pohledy na protiinflační a prorůstové politiky a více se zaměřovaly na řešení akutních hospodářských problémů než na budování měnové unie. „Wernerův plán“ byl proto po vzájemné dohodě opuštěn. (Dědek, 2013d)

Evropský měnový systém

V sedmdesátých letech minulého století nastalo v Evropě období měnové nestability, které vystřídal zlatou éru padesátých a šedesátých let. Koncem sedmdesátých let před

sebou mělo Společenství úkol stabilizovat měnové kurzy a tím podpořit vytváření společného trhu, který stál v jádru integračního úsilí. I přes skepsi ekonomické veřejnosti mělo Společenství k vytvoření nového směnného systému významnou politickou podporu v podobě vrcholných představitelů Francie a Německa. Evropský měnový systém vznikl v březnu roku 1979 a jeho hlavní pilíře byly Evropská měnová jednotka (European currency unit, ECU), mechanismus směnných kurzů (Exchange rate mechanism, ERM), indikátory divergence (divergence indicators) a úvěrové nástroje Evropského fondu pro měnovou spolupráci (European monetary cooperation fund, EMCF). (Dědek, 2013b), (Fiala, Pitrová, 2009)

Evropská měnová jednotka byla základním článkem Evropského měnového systému. Šlo o umělou jednotku, sestavenou jako koš měn členských zemí EHS. Váhy jednotlivých měn představovaly ekonomickou sílu členských států, byly upravovány každých pět let a odpovídaly podílu, který měl hrubý domácí produkt členského státu na celkovém HDP Společenství. ECU byla zavedena jen v bezhotovostní podobě. V rámci Evropského společenství sloužila především k transakcím mezi centrálními bankami, k sestavování rozpočtu nebo k zúčtování intervenčních a úvěrových mechanismů. (Sychra, 2009)

Složení měnového koše včetně následných úprav ukazuje tabulka 1.

Tabulka 1 Měnové složení ECU

Měna	Procentní podíly			Jednotková množství		
	13.3.1979	17.9.1984	22.9.1989	13.3.1979	17.9.1984	22.9.1989
	-	-	-	-	-	-
	16.9.1984	21.9.1989	31.12.1999	16.9.1984	21.9.1989	31.12.1999
Belgický frank	9,64	8,57	8,183	3,80	3,85	3,301
Britská libra	13,34	14,98	12,452	0,0885	0,0878	0,08784
Dánská koruna	3,06	2,69	2,653	0,217	0,219	0,1976
Francouzský frank	19,83	19,06	20,306	1,15	1,31	1,332
Irská libra	1,15	1,20	1,086	0,00759	0,00871	0,008552
Italská lira	9,49	9,98	7,840	109	140	151,8
Lucemburský frank	(*)	(*)	0,322	(*)	(*)	0,13
Německá marka	32,98	32,08	31,915	0,828	0,719	0,6242
Nizozemský gulden	10,51	10,13	9,87	0,286	0,256	0,2198
Portugalské escudo	x	x	0,695	x	x	1,393
Řecká drachma	x	1,31	0,437	x	1,15	1,44
Španělská peseta	x	x	4,138	x	x	6,885

Zdroj: (Dědek, 2013b), vlastní zpracování

Poznámka: (*) Vzhledem k měnové unii mezi Belgií a Lucemburskem byla váha lucemburského franku zahrnuta do váhy belgického franku.

Klíčovou částí EMS byl mechanismus směnných kurzů (ERM). Byly určeny vzájemné bilaterální kurzy, kolem kterých bylo vytyčeno flukтуаční pásmo, v němž se kurzy mohly pohybovat. Členské země musely držet své měnové kurzy ve flukтуаčním pásmu $\pm 2,25$ % od centrální parity. Některé státy měly výjimku a mohly dodržovat širší

flukuační rozpětí $\pm 6\%$. Přiblížil-li se kurz některého měnového páru k okraji povoleného pásma, centrální banky daných měn měly automatickou povinnost zahájit neomezené devizové intervence, aby kurz udržely uvnitř pásma. ERM byl vybaven indikátory divergence, jejichž úkolem bylo včas upozornit na nadměrné odchýlení kurzů od centrálních parit. (Plchová, Abrahám, Helísek, 2010)

Vývoj mechanismu směnných kurzů provázelo několik etap. V prvních sedmi letech se často přestavovaly centrální parity. Používaly se pevné, ale přizpůsobitelné kurzy, jež měly zabránit vzniku nerovnovážných kurzových relací. V tomto systému někdy panovaly rozpory, jejichž příčinou byly především v politických nákladech devalvace, které nesly vlády zemí, jejichž měna znehodnocovala vůči ostatním, dále v poměrně snadné předvídatelnosti okamžiku a směru přestavování centrálních parit, což vedlo ke kurzové spekulaci, a také v rostoucím významu ryze externích vlivů, jež nutily k přestavování parit.

V následujícím šestiletém období panovala nechuť k přestavování centrálních parit a ERM se tak přeměnila v jakousi markovou zónu. Členské země se snažily udržovat kurzovou stabilitu vůči německé marce, což napomáhalo užší konvergenci hospodářských politik. V roce 1990 se členem ERM stala také britská libra, takže mimo řecké drachmy byly všechny měny EHS součástí ERM. Skvělé výsledky na poli kurzové stability nabádaly k rychlejšímu směřování k měnové unii.

V letech 1992-93 prošel ERM bouřlivým obdobím četných kurzových spekulací, které ohrožovaly jednak existenci ERM a také existenci maastrichtského plánu na vytvoření hospodářské a měnové unie.

Poslední období provázelo zklidnění, ukončené v roce 1999 vznikem jednotné měny euro. (Dědek, 2013c)

Maastrichtská smlouva

Poměrně dlouhé období kurzové stability v 80. letech oživilo úvahy o zavedení měnové unie. Roku 1988 byl tehdejší předseda Evropské komise Jacques Delors pověřen, aby s dalšími experty vytvořil plán postupného vytvoření a realizace měnové unie. Podobné zadání měla i Wernerova zpráva v sedmdesátých letech. Obě studie se hlásily k principu paralelismu, který zdůrazňoval, že budování měnové unie musí probíhat současně s pokrokem při budování hospodářské unie. Wernerova zpráva byla založena na fixaci měnových kurzů, zatímco Delorsův tým počítal s úplným nahrazením jednotlivých národních měn společnou měnou. V roce 1989 byla zveřejněna Zpráva o hospodářské a

měnové unii v Evropském společenství, známá jako tzv. Delorova zpráva, v níž experti zdůraznili, že plné využití výhod vnitřního trhu zajistí pouze prostředí se společnou měnou. Měnová unie měla být dosažena ve třech etapách. V první etapě bylo záměrem urychlit hospodářské konvergence a posílit koordinaci měnových politik. Druhá etapa zacílila na technickou stránku související s přechodem na společnou měnu. Třetí etapa měla odstartovat nenávratné zafixování směnných kurzů, po nichž by následovala výměna dosavadních národních měn za měnu jednotnou. (Lacina, Rusek, a kol., 2007a)

V návaznosti na „Delorovu zprávu“ vypracovala mezinárodní konference mezi prosincem 1990 a prosincem 1991 právní a institucionální rámec měnové unie včetně podmínek pro její dosažení. Výstupem konference byla Smlouva o Evropské unii, rovněž známá jako Maastrichtská smlouva, která nabyla účinnosti v listopadu 1993.

Základem Maastrichtské smlouvy se stala struktura tří pilířů EU, do prvního z nich patřila měnová unie. Jedním z hlavních cílů nově vzniklé unie se tak současně stalo zavedení společné měny. Byly vymezeny základní body dalšího postupu měnové integrace:

- proces tvorby MU byl rozvržen do tří etap, které byly ukotveny pevnými daty a obsahovaly jasné cíle;
- časový harmonogram stanovil 1. leden 1999 jako nejpozdější termín vzniku měnové unie;
- byla zformulována maastrichtská konvergenční kritéria, jejichž splnění bylo podmínkou k zavedení společné měny;
- byla určena institucionální podoba budoucí měnové unie, v jejímž čele bude stát Evropská centrální banka a jejímž úkolem bude pečovat o cenovou stabilitu. (Dědek, 2013c)

Součástí smlouvy bylo definitivní zafixování kurzů národních měn a následné nahrazení měnou společnou. Rozhodnutí o jednotlivých účastnících a o začátku třetí fáze HMU měla učinit Rada EU složená z hlav států a předsedů vlád, na základě plnění konvergenčních kritérií. Od počátku třetí fáze měly rovněž zahájit svou činnost Evropská centrální banka (ECB) a Evropský systém centrálních bank, v jehož čele stála právě ECB. Měnovou politiku mělo provádět Společenství, ostatní části hospodářské politiky zůstaly v kompetencích jednotlivých států. Před zahájením činnosti ECB byl na dobu trvání druhé

etapy zřízení Evropský měnový institut, který se staral o přípravné práce s cílem posilování měnové spolupráce mezi zeměmi EU.

Maastrichtská smlouva stanovila dva možné termíny pro vznik měnové unie. První byl v roce 1997, kdy mohla měnová unie vzniknout v případě, že alespoň polovina členských států splní konvergenční kritéria. Druhý termín spadl na počátek roku 1999, kdy měla měnová unie vzniknout v jakémkoli počtu členů, kteří splňovali daná kritéria. Vzhledem k včasnému nestabilizování ekonomik některých členských států byl pro vznik měnové unie zvolen až druhý termín. (Sychra, 2009)

3.3.2 Důvody zavedení společné měny – politika versus ekonomika

Pro správné porozumění vzniku hospodářské a měnové unie jej lze porovnat s jiným projektem ekonomické integrace v Evropské unii, čímž bylo dokončení jednotného trhu. Jednotný trh představoval víceméně nekonfliktní mezivládní konsenzus a jeho ratifikace čelila minimální opozici v členských státech. Jako oživení dynamiky evropského integračního procesu byl jednotný trh veřejností rychle akceptován. Na druhou stranu, návrh na zavedení společné měny vyvolal mezi členskými státy ratifikační krizi a diskusi, zda se skutečně jedná o zájem po stále užší unii. Až do svého vzniku poté několik let dokazoval svou existenci kombinací politických kompromisů a vyžadování fiskálních pravidel, která ověřovala odhodlanost veřejnosti obětovat se ve prospěch nové společné politiky. Měnovou unii můžeme chápat nejen jako rozšíření ekonomické integrace, ale také jako důležitý mezník budování Společenství jako rámce ekonomické integrace a jako prvek pro vznik jedinečného celku, založeného na politické jednotě. Chápeme-li měnovou integraci jako tendenci k posilování nadnárodní integrace, je nutné vnímat také nárůst významu politické dimenze integračního procesu, které budování hospodářské a měnové unie začalo. (Sychra, 2009)

Vztah mezi politickou a ekonomickou sférou je patrný. Mezinárodní ekonomické systémy jsou ze značné části ovlivňovány mezinárodními politickými systémy. Žádný ekonomický systém nemůže delší dobu fungovat bez stálého politického rámce, není tedy možné mezinárodní politiku a ekonomiku oddělovat. Tvoří jednotný teoretický rámec. Spojitost mezi ekonomickými a politickými faktory je viditelná i v evropské měnové integraci. Projekt jednotné evropské měny navazuje na ekonomickou integraci, prohlubuje jednotný trh, přináší ekonomické náklady i výhody či nové finanční a měnové nástroje.

Dále je třeba vzít v úvahu interakci mezi regionálními, národními a mezinárodními zájmy v Evropské unii. Žádný z členských států nemůže oddělit své vlastní zájmy od jejich vlivu v rámci EU, musí brát zřetel na to, jak budou jeho politické kroky korespondovat s politikou EU. V neposlední řadě je třeba se zaměřit na povahu státu při střetu národního a mezinárodního rozhodování. Ve vztahu mezi politickou a ekonomickou sférou je stát hlavním aktérem. (Sychra, 2009)

Při hledání odpovědi na otázku, zda při zavedení společné evropské měny hrály větší roli ekonomické nebo politické důvody, je třeba zdůraznit, že svou roli měly obě sféry, které se vzájemně prolínaly. Pokud bychom se měli přiklonit k jedné straně těchto motivů, byly by to motivy politické. Ty daly vzniknout měnové unii díky odhodlanosti předních evropských politických představitelů zavést jednotnou evropskou měnu. (Sychra, 2009)

3.3.3 Maastrichtská kritéria

Maastrichtská neboli konvergenční kritéria představují základní podmínky, které musí členský stát Evropské unie splňovat, aby mohl přijmout euro jako společnou měnu. Kritéria konvergence byla definována ve Smlouvě o Evropské unii v článku č. 140/1, v Protokolu č. 13 o kritériích konvergence a Protokolu č. 12 o postupu při nadměrném schodku. Hlavní myšlenkou čtyř konvergenčních kritérií je dostatečný stupeň nominální konvergence s eurozónou před vstupem do měnové unie. Je důležité plnit všechna kritéria současně a dodržovat je i po vstupu do měnové unie, nejen jednorázově při snaze se do měnové unie začlenit.

Hodnocení konvergenčních kritérií vykonává Evropská komise a Evropská centrální banka v tzv. Konvergenční zprávě. Ta obsahuje rovněž hodnocení slučitelnosti národní legislativy s legislativou Evropské unie. Důraz je kladen na respektování institucionální, funkční, osobní a finanční nezávislosti centrální banky. (Dědek, 2013c)

Maastrichtská kritéria obsahují tři měnová a dvě fiskální kritéria, jejichž plnění po určité době naznačuje připravenost kandidátských zemí stát se členem eurozóny. Měnová kritéria, která obsahují podmínku podobnosti míry inflace a stability měnového kurzu, by měla indikovat schopnost státu obejít se bez autonomní národní monetární politiky v prostředí s nízkou inflací. Dále mezi měnová kritéria spadají podobné dlouhodobé úrokové sazby ve vztahu k zemím eurozóny. Mezi fiskální kritéria patří kritéria státního deficitu a

vládního dluhu, souhrně označeny jako kritérium udržitelnosti veřejných financí. (Lacina, Rozmahel, a kol., 2010)

Kritérium cenové stability znamená, že země vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace, která je měřena v průběhu dvanácti měsíců před provedeným šetřením. Míra inflace přitom nesmí překročit o více než 1,5 procentního bodu míru inflace tří členských států s nejlepšími výsledky v oblasti cenové stability. Inflace je měřena pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen na porovnatelném základě, přičemž je přihlédnuto k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech. (ECB, 2016b)

Plněním kritéria cenové stability členský stát prokazuje, že je schopen obejít se bez kurzu národní měny poté, co se stane členem měnové unie. Určení tří zemí s nejlepšími výsledky v oblasti cenové stability se měří pomocí neváženého aritmetického průměru míry inflace ve třech zemích s nejnižší mírou inflace za podmínky, že se tato míra shoduje s požadavky cenové stability.

Kritériu cenové stability byla vytykána nelogičnost, jelikož hledá země s nejlepšími výsledky cenové stability mezi všemi členskými státy Evropské unie. Je logické, že před vznikem eurozóny žádná jiná skupina zemí nepřipadala v úvahu. Ovšem státům přicházejícím do eurozóny později se nezdálo správné, že pro výpočet inflace jsou vybrány země i mimo eurozónu, jelikož stále různorodější Evropská unie zvyšuje riziko výskytu vychýlených nízkých inflací, které zkreslují výpočet limitní inflace. (Dědek, 2014)

Důvodů ke sjednocení ukazatelů míry inflace členských států je hned několik. Hlavním cílem Evropské centrální banky je udržovat cenovou stabilitu v eurozóně. Tou se v Evropské měnové unii rozumí maximálně 2% meziroční přírůstek spotřebitelských cen měřený podle harmonizovaného indexu spotřebitelských cen. Dosažení stabilní cenové úrovně podporuje hospodářský růst a pomáhá vytvářet stabilní makroekonomické prostředí. Vysoké míry inflace však znehodnocují reálné příjmy obyvatel, jelikož poté nikdo není ochoten půjčovat peníze za nízký úrok. Inflace také ovlivňuje chování investorů, kteří v cenově nestabilním prostředí zaměřují spíše na krátkodobé investice. (Brůžek, a kol., 2007)

Dalším kritériem je **kritérium udržitelnosti veřejných financí**, jež má dvě části. Obě z nich musí být splněny současně, jelikož mezi nimi existuje přímý vztah. Vládní dluh je nejvíce navyšován právě zápornými saldy veřejných rozpočtů, jejichž opakované

deficity se musí projevit ve veřejném zadlužování země. Kritérium udržitelnosti veřejných financí tedy požaduje nízký veřejný dluh a nízký vládní deficit. (Brůžek, a další, 2007)

První částí je kritérium veřejného deficitu, které udává, že „poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu v tržních cenách nepřekročí 3 %, kromě případů, kdy buď poměr podstatně klesl, nebo se neustále snižoval, až dosáhl úrovně, která se blíží referenční hodnotě.“ Veřejný deficit představuje deficit, který se pojí k centrální vládě včetně regionálních a místních úřadů či fondů sociálního zabezpečení. Druhou část tohoto kritéria tvoří kritérium veřejného dluhu, které požaduje, aby poměr veřejného dluhu v tržních cenách k HDP nepřekročil 60 %, mimo případů, kdy se poměr dostatečně snižuje a blíží se k referenční hodnotě. Veřejným dluhem se rozumí hrubý úhrn dluhů v nominálních hodnotách na konci roku, konsolidovaných uvnitř a mezi jednotlivými odvětvími státního sektoru. (ECB, 2016a)

Deficity rozpočtů mohou bez postihu překročit danou hodnotu 3 % v případě, že je tento výkyv hodnocen jako dočasný, výjimečný a zůstává blízko referenční hodnoty. Stejně tak vládní dluh může bez postihu překračovat hodnotu 60 %, vykazuje-li zadluženost klesající tendenci a blíží se uspokojivým tempem referenční hodnotě.

Požadavky kladené na fiskální disciplínu jsou unikátní tím, že příliš nerozlišují mezi uchazeči o členství v eurozóně a ostatními členy Evropské unie. Maastrichtská smlouva totiž zakazuje všem členským státům bez rozdílu, aby hospodařili s nadměrnými rozpočtovými schodky. Se státy, jež tuto povinnost neplní, je zahájena procedura při nadměrném schodku. Členové eurozóny mohou být pokutováni až do výše 0,2 % HDP, zatímco nečlenové eurozóny mohou být postihováni jiným způsobem, například jim není umožněn vstup do eurozóny.

Kritérium stability kurzu měny a účasti v ERM II vyžaduje, aby členský stát dodržoval normální flukuační rozpětí stanovené mechanismem měnových kurzů Evropského měnového systému po dobu alespoň dvou let. V této době nesmí být měnový kurz vystaven silným tlakům, rovněž nesmí dojít k devalvaci kurzu domácí měny vůči měně jiného členského státu. (ECB, 2016b)

Uplatňování těchto podmínek při klasifikaci kritéria stability kurzu měny:

- Zaprvé Evropská centrální banka hodnotí, zda se stát účastnil Evropského mechanismu směnných kurzů alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením.

- Zadruhé, v souvislosti s definicí „normálního flukтуаčního rozpětí“ , vychází Evropská centrální banka ze stanoviska, které podala Rada Evropského měnového institutu (EMI) v roce 1994, a dále z jejích vyjádření ve zprávě „Progress towards Convergence“ z listopadu roku 1995. Podle Rady EMI z roku 1994 „širší flukтуаční pásmo přispělo k dosažení udržitelné míry stability směnných kurzů v rámci ERM“, dále „Rada EMI považuje zachování současných pravidel za vhodné“ a také „členské státy by se měly i nadále snažit předcházet výrazným fluktuacím směnných kurzů tím, že zaměří svou politiku na dodržování cenové stability a snižování schodků veřejných rozpočtů, čímž přispějí k naplnění požadavků Smlouvy o Evropské unii.“

Zpráva „Progress towards Convergence“ konstatovala, že „když byla Smlouva sestavována, představovalo tzv. normální flukтуаční rozpětí odchylku o $\pm 2,25$ % od bilaterální centrální parity a odchylka o ± 6 % představovala výjimku. V srpnu 1993 bylo přijato rozhodnutí o rozšíření flukтуаčního rozpětí na ± 15 %. Interpretace tohoto kritéria, a především pojmu ‚normální flukтуаční rozpětí‘, se tak stala poněkud složitější.“ Dalším návrhem bylo brát při závěrečném hodnocení ohled na „specifický vývoj směnných kurzů v rámci Evropského měnového systému od roku 1993.“

- Zatřetí, při hodnocení přítomnosti „výrazného napětí“ či „silných tlaků“ na směnný kurz se zkoumá míra odchýlení kurzů k euru od centrálních parit v rámci Evropského mechanismu směnných kurzů. (MFČR, ČNB, 2016)

Posledním konvergenčním kritériem je **kritérium dlouhodobých úrokových sazeb**, které vyžaduje, aby během jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekročila o více než 2 procentní body úrokovou sazbu maximálně tří členských států, jež dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Úrokové sazby jsou zjišťovány pomocí dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských zemích. (ECB, 2016b)

Při stanovení limitní hodnoty pro výši dlouhodobé úrokové sazby se postupuje podobně jako při stanovení limitní hodnoty inflace. Nejprve je nalezena hodnota skupiny

stejných tří zemí, které byly vybrány při inflačním kritériu. Může se zdát matoucí, že pro účely úrokového kritéria jsou zvoleny členské země EU s nejnižšími inflacemi místo zemí s nejnižšími úrokovými sazbami. Důvodem je přihlížení k významu reálných úrokových sazeb vedle posuzování sazeb nominálních. (Dědek, 2014)

Kritéria konvergence jsou založena na představě, že nízká a předvídatelná inflace může vytvořit stabilní prostředí příznivé pro investiční rozhodnutí, což vede k rozvoji vnitřního trhu. Drží-li se tento stav ve více zemích současně, je bráněno šíření cenové náklady mezi nimi. Jednotná pravidla penalizace za porušování kritérií brání tendencím rozpočtově méně odpovědných zemí mít prospěch na úkor těch ukázněnějších. Ve Smlouvě o Evropské unii je rovněž zahrnut princip odpovědnosti zemí za vlastní hospodaření v podobě tzv. bail-out clause, což znamená zákaz záchrany ze strany ostatních (MFČR, ČNB, 2017)

3.4 Alternativní přístupy k hodnocení smysluplnosti evropské měnové unie

Maastrichtská konvergenční kritéria představují podmínky, které vytyčila Maastrichtská smlouva pro země, které se chtějí k jednotné evropské měně připojit. Tato kritéria mají členům eurozóny naznačit, zda nová členská země bude rizikem pro jejich měnové prostředí. Na opačné straně stojí někteří představitelé kandidátských států, kteří vytvořili vlastní kritéria. Ta mají pomoci kandidátským zemím při rozhodování, zda je právě pro ně vhodné do eurozóny přistupovat, zda bude ekonomiku dané země stabilizovat a přispívat k hospodářskému růstu.

Brownova kritéria

Bývalý britský ministr zahraničí Gordon Brown v roce 1997 sestavil soubor ekonomických kritérií, která měla ověřit, zda je Velká Británie připravena na vstup do eurozóny. Kritéria známá jako „Brownovy testy“ jsou následující:

1. Dosáhne britská ekonomika dostatečné konvergence s ekonomikou eurozóny a sblížení hospodářských cyklů, aby byla schopna žít s takovými úrokovými sazbami, jež stanovuje ECB?

2. Objeví-li se hospodářské problémy, bude mít britská ekonomika jako součást eurozóny dostatek prostředků k tomu, aby jim čelila? Bude schopna pružné reakce – třeba tak, že se přizpůsobí britské mzdy a struktura zaměstnanosti?
3. Jak se projeví euro na přílivu investic?
4. Jaký bude mít vstup do eurozóny dopad na britské finanční služby včetně budoucnosti londýnského finančního centra?
5. Podpoří zavedení eura hospodářský růst, stabilitu a tvorbu pracovních míst?

Brownovy testy měly ukázat, zda je pro Velkou Británii vstup do eurozóny výhodný či nikoliv. Ačkoliv byla kritéria konstruována tak, aby podpořila vstup do Evropské měnové unie, nakonec byla použita k pravému opaku. Především úvodní test konvergence totiž rozhodl o tom, že Spojené království do Evropské měnové unie nevstoupí, především kvůli obavě, že měnová politika Evropské centrální banky nebude pro ekonomický vývoj Velké Británie výhodná. (Slaný, 2010)

Klausova kritéria

Brownova kritéria inspirovala bývalého českého prezidenta Václava Klause k vytvoření kritérií, která hodnotí vstup do eurozóny z pohledu výhodnosti pro kandidátskou zemi. Zdůrazňoval, že ekonomiky České republiky a Velké Británie se významně liší, také že Brown formuloval kritéria ještě před vznikem eurozóny a neměl tak zkušenosti s jejím fungováním, a proto se Brownovými kritérii nelze řídit, ale jen inspirovat. Klaus kritéria rozdělil do tří hlavních skupin:

1. Argumenty zabývající se tím, zda euro přineslo slibované výsledky, se zaměřují na otázku, zda v eurozóně dochází k rychlému a dynamickému ekonomickému růstu, je-li fiskálně a měnově stabilní, či dodržují-li členové eurozóny svá vlastní pravidla. Řadí se sem také otázka pokroku vytváření volného pohybu pracovních sil a flexibilita cen a mezd.
2. Druhou skupinu tvoří argumenty zabývající se tím, zda je kandidátská země vystavena stejným exogenním šokům jako členové eurozóny, zda je konvergence hospodářského cyklu dostatečně vysoká a je-li struktura ekonomiky kandidátské země dostatečně podobná struktuře ekonomik v eurozóně. Do této skupiny

kritérií patří také argumenty zkoumající rozdíl v ekonomické úrovni, cenové a mzdové hladině, produktivitě práce či cenové struktuře.

3. Třetí skupina obsahuje argumenty spojené s celkovými názory na formu probíhajícího evropského integračního procesu. Dle Klause bylo vytvoření eurozóny především politickým krokem, jenž měl Evropu přiblížit k daňové, rozpočtové a politické unii. Ekonomická argumentace nehrála v rozhodování o měnové unii dominantní roli. Otázkou je, zda je v zájmu kandidátské země podílet se na absolutistickém projektu a vzniku evropského superstátu či zda chce spoluvytvářet Evropskou unii jako společenství dobrovolně spolupracujících zemí na bázi intergovernmentalismu. (Pečinková, 2008)

4 Česká republika a přijetí společné měny – analytická část

4.1 Obecný závazek k přijetí eura

Každá země, která podepíše smlouvu o vstupu do Evropské unie, má povinnost zúčastnit se třetího stádia evropské Hospodářské a měnové unie a přijmout společnou evropskou měnu jako své jediné oficiální platidlo. Smlouva ovšem nestanovuje časový horizont přijetí. Na státy, které vstoupily do EU, ale doposud neplní kritéria pro přijetí eura, se vztahuje výjimka z pravidel podle článku 122 Smlouvy o založení Evropského společenství. Článek 4 uvádí: „*Každý nový členský stát se účastní hospodářské a měnové unie ode dne přistoupení jako členský stát, na který se vztahuje výjimka, ve smyslu článku 122 Smlouvy o ES.*“ (ČNB, 2003)

Stanovení konkrétního termínu přijetí společné měny je plně v kompetenci každého státu, konkrétně jeho vlády. Pokud země plní konvergenční kritéria a je rozhodnuta vstoupit do eurozóny, může požádat Komisi o vydání Konvergenční zprávy, která posoudí její připravenost ke vstupu. Po vydání této zprávy lze stanovit konkrétní datum přijetí eura. Samotné zavedení eura nejdříve projedná Evropská rada zasedající na úrovni hlav států či premiérů a konzultuje jej s Evropským parlamentem. Poté je nutné zrušit výjimku ze zavedení eura a stanovit fixní koeficienty pro přepočítání národní měny vůči euru.

Jsou také státy, které si při ratifikaci Maastrichtské smlouvy pro povinnost přijmout euro vyjednaly trvalou výjimku (tzv. opt-out), případně výjimku do doby než své rozhodnutí změní. Podle Protokolu č. 15 Smlouvy o Evropské unii je jednou z těchto zemí Spojené království Velké Británie a Severního Irsku, které v letech 1996 a 1997 oznámilo Evropské radě svůj úmysl neúčastnit se třetího stádia hospodářské a měnové unie. Protokol uvádí, že si Velká Británie ponechá své pravomoci v oblasti měnové politiky. Při splnění určitých podmínek může Spojené království kdykoli oznámit svůj úmysl přijmout euro. V roce 2016 ovšem referendum ve Velké Británii odsouhlasilo vystoupení z Evropské unie, tudíž rozšíření eurozóny o Spojené království nelze předpokládat.

Další zemí, která si vyjednala tzv. opt-out, je Dánsko, jehož vláda oznámila Radě v roce 1993 své rozhodnutí neúčastnit se třetí etapy HMU. Na Dánsko se tedy vztahuje výjimka, která může být zrušena pouze na žádost Dánska.

Mezi státy s trvalou výjimkou se často chybně řadí také Švédsko, které již od vstupu do EU nenaplnuje svůj závazek přijmout euro, ovšem z právního hlediska pro něho tento závazek platí.

4.2 Ekonomické aspekty přijetí společné měny

Ministerstvo financí ČR společně s Českou národní bankou vytváří každý rok dokument nazvaný „Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou“. Tato zpráva obsahuje doporučení pro vládu ČR, zda usilovat o vstup do kurzového mechanismu ERM II a stanovit datum přijetí eura.

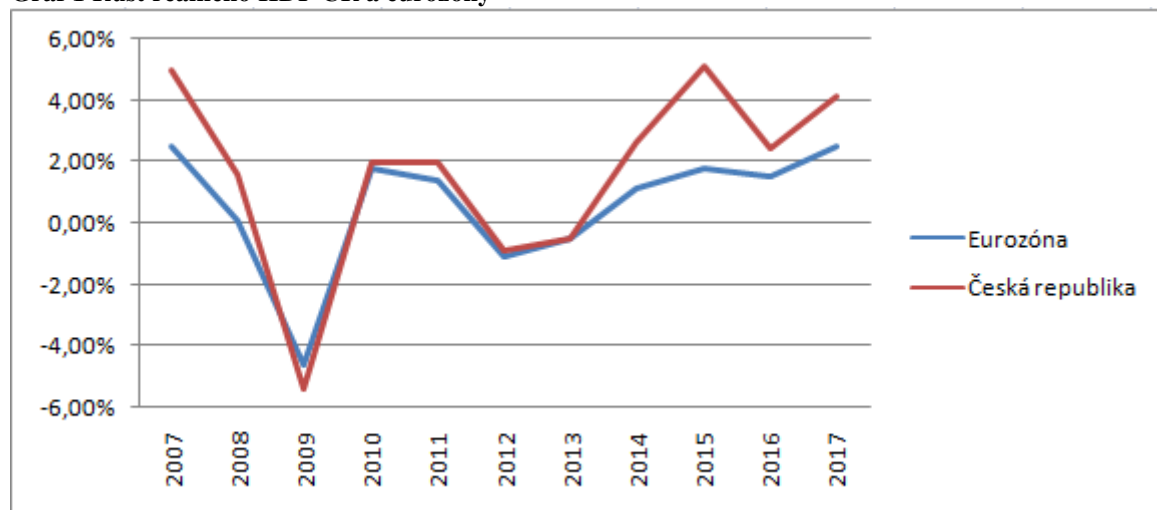
Kromě nominální konvergence, která je zhodnocena v následujících podkapitolách, je před vstupem ČR do měnové unie důležitá také reálná konvergence s eurozónou. Tato sladění by měla zajistit dostatečnou připravenost České republiky na ztrátu možnosti používat měnovou a kurzovou politiku.

Podle společné zprávy MFČR a ČNB dosáhla úroveň HDP na obyvatele v roce 2016 v České republice 82,5 % průměru eurozóny. Cenová hladina ČR byla v témže roce 63,4 % průměru eurozóny, tuzemská mzdová úroveň ovšem dosáhla jen zhruba 40 % průměrné hladiny eurozóny. ČNB v budoucnu očekává další sblížení ekonomických aktivit, cenové hladiny i mzdové úrovně. Celková ekonomická aktivita ČR je s eurozónou v průběhu hospodářského cyklu dlouhodobě sladěna, což snižuje riziko špatného nastavení měnové unie z pohledu české ekonomiky.

Struktura české ekonomiky a eurozóny by měla být podobná za účelem snížení rizika výskytu asymetrických šoků. Česká ekonomika ovšem disponuje vyšším podílem průmyslu a nižším zastoupením služeb. Jelikož se tento rozdíl v posledních letech nemírní, může v České republice docházet k asymetrickým šokům, na které by eurozóna nemohla reagovat naplno. Dalším nástrojem, u kterého je důležitá konvergence, jsou nominální úrokové sazby. Hodnoty českých tržních úrokových sazeb a sazeb eurozóny jsou velmi podobné, proto nehrozí jednorázový šok spojený se zavedením eura. Také kurz české koruny vůči jednotné evropské měně je významným aspektem reálné konvergence. Koruna reaguje na změny vnějšího prostředí podobně jako euro, což značí vysokou míru sladění. Odhad rovnovážného posilování koruny v příštích pěti letech je 0,4 až 2,7 %. Česká ekonomika je s eurozónou vysoce provázána rovněž v obchodní a vlastnické sféře, což je považováno za jeden z nejvýznamnějších argumentů pro vstup ČR do eurozóny.

Finanční sektor ČR je oproti eurozóně výrazně menší a prohloubil se i v roce 2016. Ovšem vzhledem k růstu úvěrů v tuzemské ekonomice lze předpokládat přibližování velikostí obou sektorů. Ačkoliv stupeň sladění ČR s eurozónou mírně roste, stále je poměrně nízký. (MFČR, ČNB, 2017)

Graf 1 Růst reálného HDP ČR a eurozóny

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Z grafu 1 vyplývá podobnost růstu reálného HDP České republiky a eurozóny. Ačkoliv dosáhla eurozóna v roce 2017 rekordního růstu HDP za posledních 10 let (2,5 %), tuzemský růst převyšuje růst eurozóny až dvojnásobně. Obdobně na tom jsou i ostatní státy, které se zavázaly přijmout euro. Jejich ekonomika v posledních letech ve většině případů roste rychleji než ekonomika eurozóny. Z těchto zemí na tom bylo v roce 2016 nejlépe Rumunsko (5,4 %), v roce 2017 potom Polsko (4,6 %), Česká republika (4,1 %) či Maďarsko (4,3 %).

4.2.1 Plnění maastrichtských kritérií

Z předchozích textů vyplývá pro Českou republiku jednoznačný závazek přijmout společnou evropskou měnu. Samotný vstup do eurozóny je podmíněn bezvýhradným plněním všech kritérií konvergence zároveň.

Kritérium cenové stability

Pro splnění tohoto kritéria nesmí být průměrná spotřebitelská inflace o více než 1,5 procentního bodu vyšší než je průměr tří zemí EU s nejlepšími výsledky v oblasti cenové stability.

V České republice je typické nízkoinflační prostředí. Od roku 2010 stanovila ČNB inflační cíl na úroveň 2 % pro meziroční růst spotřebitelské inflace. Tabulka 2 zachycuje plnění kritéria cenové stability.

Tabulka 2 Harmonizovaný index spotřebitelských cen (v %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Průměr 3 zemí s nejlepší inflací	0,9	1,6	1,6	0,3	-0,2	-0,9	-0,8	0,9
Referenční hodnota	2,4	3,1	3,1	1,8	1,3	0,6	0,7	2,4
Česká republika	1,2	2,1	3,5	1,7	0,4	0,3	0,6	2,4

Zdroj: (MFČR, ČNB, 2017), vlastní zpracování

V letech 2010 a 2011 bylo kritérium cenové stability plněno. V roce 2012 došlo kvůli administrativním opatřením (zvýšení DPH) a nepříznivým nabídkovým šokům v podobě vysokých cen ropy a potravin k nesplnění kritéria. Od roku 2013 Česká republika toto kritérium plní. V letech 2015 a 2016 působil na nízkou míru inflace především pokles ceny ropy. Kritérium bylo plněno i v roce 2017, stejně tak by mělo být plněno v letech 2018 – 2020, a to s rostoucí rezervou.

Na základě dostupných dat Eurostatu toto kritérium v letech 2015 až 2017 plnily všechny země, které se zavázaly přijmout euro, s výjimkou Švédska, jehož hodnota indexu spotřebitelských cen byla v roce 2016 o 0,4 procentní body vyšší než referenční hodnota. V roce 2017 kritérium neplnilo Spojené království (2,7 %). Z členských zemí eurozóny kritérium nesplňovaly v roce 2017 Estonsko (3,7 %), Lotyšsko (2,9 %) a Litva (3,7 %). Rakousko referenční hodnotu dodrželo poprvé od roku 2013.

Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Aby bylo toto fiskální kritérium splněno, je nutné dlouhodobě zároveň plnit obě dvě jeho složky – kritérium veřejného deficitu a kritérium veřejného dluhu. Toto kritérium se vztahuje jak na státy EU, které ještě euro nepřijaly, tak na členy eurozóny.

Kritérium veřejného deficitu znamená, že poměr plánovaného či skutečného schodku veřejných financí k HDP v tržních cenách nesmí překročit hodnotu 3 %, kromě případů, kdy tento poměr výrazně klesl či se dlouhodobě snižuje a blíží k referenční hodnotě.

V roce 2009 byl s Českou republikou zahájen postup při nadměrném schodku kvůli očekávanému překročení referenční hodnoty, příčinou bylo zhoršení salda sektoru vládních institucí kvůli hospodářské krizi na přelomu let 2008 a 2009. Sektor vládních institucí byl

zasazen výpadkem daňových příjmů a zároveň zvýšil výdaje za účelem zmírnění dopadů hospodářské krize. Mezi lety 2010 – 2013 činila vláda rozpočtovou konsolidaci a deficit veřejných financí klesal. Výjimkou byl rok 2012, kdy prohloubení deficitu způsobily významné jednorázové vlivy, především finanční kompenzace státu církvím a náboženským společnostem.

Roku 2014 byl vůči České republice ukončen postup při nadměrném schodku. V roce 2016 došlo doposud k nejlepšímu výsledku hospodaření sektoru vládních institucí v historii České republiky. Vliv na tento fakt měl pozitivní hospodářský růst a také například zavedená opatření v boji s daňovými úniky (kontrolní hlášení či elektronická evidence tržeb).

Tabulka 3 Saldo sektoru vládních institucí (v % HDP)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Referenční hodnota	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
Česká republika	-4,7	-3,2	-4,4	-1,3	-1,9	-0,6	0,7	1,1*

Zdroj: (MFČR, ČNB, 2017), vlastní zpracování; pozn.: * prognóza MFČR

Jak ukazuje tabulka 3, ČR kritérium veřejného deficitu od roku 2013 spolehlivě plní a minimálně do roku 2020 by se kladné saldo sektoru vládních institucí mělo podle odhadu MFČR dále zvyšovat.

Za účelem správného nastavení fiskální politiky je vhodné usilovat o plnění střednědobého rozpočtového cíle pro strukturální saldo sektoru vládních institucí. Z pravidel EU vyplývá pro Českou republiku střednědobý rozpočtový cíl maximálně 1 % HDP strukturálního deficitu a měl by zajistit nepřekročení referenční hodnoty daného kritéria konvergence. Po vstupu do eurozóny by mohl být střednědobý rozpočtový cíl ČR zpřísněn na hodnotu strukturálního deficitu 0,5 % HDP, což vyplývá ze Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii.

Tabulka 4 uvádí, jak si v plnění kritéria veřejného deficitu počínají státy EU. Z členských zemí eurozóny měly dlouhá léta potíže s dosažením referenční hodnoty Belgie, Irsko, Řecko, Kypr, Portugalsko a Slovinsko. Ty však v roce 2016 či dříve referenční hodnotu splnily. Ovšem Španělsku a Francii se tak nepodařilo ani v roce 2016, hodnota schodku jejich veřejných financí k HDP činila -3,4 %, resp. -4,5 %.

Dlouhodobé problémy ze států, které stojí mimo eurozónu, mělo Chorvatsko, Polsko a Velká Británie, v roce 2016 ovšem kritérium plnily. Ostatní země, které v budoucnu euro přijmou, referenční hodnotu až na roční či dvouleté výjimky nepřesahují.

Tabulka 4 Saldo veřejných financí zemí EU (v % HDP)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
EU	-6.4	-4.6	-4.2	-3.3	-3.0	-2.4	-1.7
Eurozóna	-6.2	-4.2	-3.6	-3.0	-2.6	-2.1	-1.5
Belgie	-4.0	-4.1	-4.2	-3.1	-3.1	-2.5	-2.5
Bulharsko	-3.1	-2.0	-0.3	-0.4	-5.5	-1.6	0.0
ČR	-4.2	-2.7	-3.9	-1.2	-1.9	-0.6	0.7
Dánsko	-2.7	-2.1	-3.5	-1.2	1.1	-1.8	-0.6
Německo	-4.2	-1.0	0.0	-0.1	0.3	0.6	0.8
Estonsko	0.2	1.2	-0.3	-0.2	0.7	0.1	-0.3
Irsko	-32.1	-12.7	-8.0	-6.1	-3.6	-1.9	-0.7
Recko	-11.2	-10.3	-8.9	-13.2	-3.6	-5.7	0.5
Španělsko	-9.4	-9.6	-10.5	-7.0	-6.0	-5.3	-4.5
Francie	-6.8	-5.1	-4.8	-4.1	-3.9	-3.6	-3.4
Chorvatsko	-6.5	-7.8	-5.2	-5.3	-5.1	-3.3	-0.9
Itálie	-4.2	-3.7	-2.9	-2.9	-3.0	-2.6	-2.5
Kypr	-4.7	-5.7	-5.6	-5.1	-8.8	-1.2	0.5
Lotyšsko	-8.7	-4.3	-1.2	-1.0	-1.2	-1.2	0.0
Litva	-6.9	-8.9	-3.1	-2.6	-0.6	-0.2	0.3
Lucembursko	-0.7	0.5	0.3	1.0	1.3	1.4	1.6
Maďarsko	-4.5	-5.4	-2.4	-2.6	-2.7	-2.0	-1.9
Malta	-2.4	-2.4	-3.5	-2.4	-1.8	-1.1	1.1
Nizozemsko	-5.0	-4.3	-3.9	-2.4	-2.3	-2.1	0.4
Rakousko	-4.4	-2.6	-2.2	-2.0	-2.7	-1.0	-1.6
Polsko	-7.3	-4.8	-3.7	-4.1	-3.6	-2.6	-2.5
Portugalsko	-11.2	-7.4	-5.7	-4.8	-7.2	-4.4	-2.0
Rumunsko	-6.9	-5.4	-3.7	-2.1	-1.4	-0.8	-3.0
Slovinsko	-5.6	-6.7	-4.0	-14.7	-5.3	-2.9	-1.9
Slovensko	-7.5	-4.3	-4.3	-2.7	-2.7	-2.7	-2.2
Finsko	-2.6	-1.0	-2.2	-2.6	-3.2	-2.7	-1.7
Švédsko	0.0	-0.2	-1.0	-1.4	-1.6	0.2	1.1
Velká Británie	-9.4	-7.5	-8.2	-5.4	-5.5	-4.3	-2.9

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Kritérium veřejného dluhu vyžaduje, aby poměr veřejného dluhu kandidátské země k HDP nepřekračoval referenční hodnotu 60 %. Výjimkou může být situace, kdy se uvedený poměr snižuje a uspokojivým tempem blíží referenční hodnotě.

Z původních 30 % HDP se během světové finanční krize dluh v České republice zvýšil na cca 45 % HDP v roce 2013. Značný nárůst v roce 2012 způsobila tvorba rezervy na financování vládního dluhu. Od roku 2013 ovšem poměr dluhu k hrubému domácímu produktu zřetelně klesá, především díky pozitivní situaci na finančních trzích a primárnímu přebytku v hospodaření sektoru vládních institucí.

Tabulka 5 Dluh sektoru vládních institucí

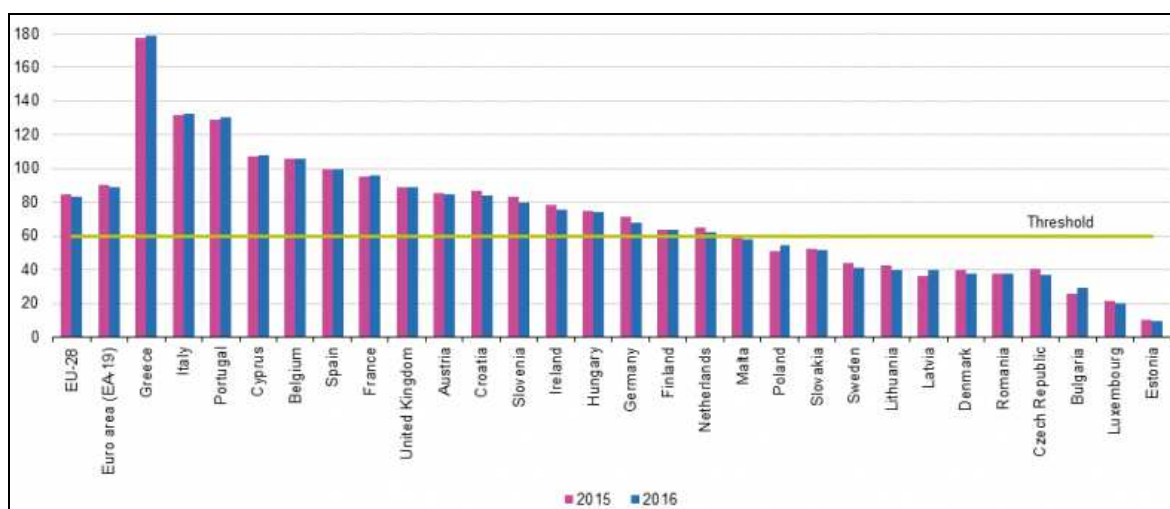
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Referenční hodnota	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
Česká republika	38,4	41,4	46,2	45,2	42,2	40,0	36,8	34,7*

Zdroj: (MFČR, ČNB, 2017), vlastní zpracování; Pozn.: * prognóza MFČR

Určitým rizikem pro dlouhodobý pokles dluhu sektoru vládních institucí, který demonstruje tabulka 5, mohou být nepříznivé fiskální dopady stárnutí populace. Ačkoliv byly v minulých letech v oblasti důchodového zabezpečení provedeny významné úpravy, došlo v nedávné době k přijetí opatření, která finanční udržitelnost systému zhoršují, kupříkladu omezení zvyšování věku odchodu do důchodu.

Při pohledu na srovnání států EU (graf 2) je zřetelné, že poměr veřejného dluhu k HDP u více než dvou třetin členských zemí eurozóny přesahuje referenční hodnotu.

Graf 2 Poměr veřejného dluhu k HDP (%)

Zdroj: Eurostat

V roce 2016 činil průměr eurozóny 89,2 %. Nejhorší hodnoty vykazovalo Řecko, které překročilo referenční hranici téměř trojnásobně (179 %), Itálie (132,6 %) či Portugalsko (130,4 %) hodnotu překročily více než dvojnásobně. Těmto zemím hrozí pokuty za porušení rozpočtových pravidel, případně je jim stanoven nový termín pro snížení schodku. Naopak ze států eurozóny si nejlépe vedly pobaltské státy v čele s Estonskem (9,5 %) a Lucembursko (20 %).

Státy, jejichž hlavní měnou euro není, toto kritérium většinou splňují. Nejlepší hodnoty dosahuje Bulharsko (29,5 %), ČR (36,8 %) a Rumunsko (37,6 %). S výjimkou Velké Británie (89,3 %) se všechny pohybují pod průměrem eurozóny. Kritérium neplní také Chorvatsko (84,2 %) a Maďarsko (74,1 %), v jejichž případě se dluh v poměru k HDP v posledních letech snižuje, což o některých zemích eurozóny (např. Francie, Itálie, Kypr) tvrdit nelze.

Kritérium stability kurzu měny

Aby byl členský stát přijat do eurozóny, musí se minimálně dva roky úspěšně účastnit mechanismu směnných kurzů ERM II. Ten požaduje pohyb kurzu měny vůči euru v rámci flukтуаčního rozpětí $\pm 15\%$. Jelikož se ČR ještě neúčastní ERM II, nemůže být plnění tohoto kritéria Českou republikou formálně hodnoceno.

Graf 3 Vývoj kurzu CZK/EUR (2010 – 2018)

Zdroj: Kurzy.cz

Graf 3 ukazuje, že po zahájení intervencí v listopadu 2013 byl kurz skokově oslaben na 27,- CZK/EUR. Na této hodnotě jej ČNB držela pomocí devizových intervencí proti tlakům na posílení kurzu koruny až do dubna 2017. Od té doby kurz koruny mírně posiluje a v lednu 2018 pokořil hranici 25,50 CZK/EUR. Ani následné posilování měnového kurzu by nemělo být v rozporu s plněním tohoto kritéria, což podporuje i historická tolerance posunu centrální parity směrem k silnějšímu kurzu.

Podle Aktualizované strategie přistoupení ČR k eurozóně ze srpna 2007 by se Česká republika neměla účastnit mechanismu ERM II déle než nezbytně nutné dva roky. To znamená, že do ERM II vstoupí, až bude míra ekonomické sladění vysoká a budou vytvořeny předpoklady pro přijetí eura co nejrychleji po vyhodnocení kurzového kritéria.

Velice důležité pro Českou republiku bude stanovení kurzu koruny vůči euru při vstupu do ERM II. Podle tohoto zafixovaného kurzu se budou přepočítávat veškeré platby, ceny, úspory atp. při přechodu na euro. Současný český předseda vlády Andrej Babiš a guvernér ČNB Jiří Rusnok se shodují, že vhodným kurzem pro vstup ČR do eurozóny by bylo 20,- CZK/EUR. Tento kurz by měl umožnit hladké přijetí měny a z pohledu příjmů obyvatel by v eurovém vyjádření znamenalo zbohatnutí. Čím silnější bude kurz koruny, tím více se přiblíží české platby těm německým. Podle prognózy společnosti Deloitte by se

kurz koruny měl k této hranici přiblížit okolo roku 2025, což mnozí ekonomové kritizují, jelikož premiér ČR a guvernér ČNB pouze odkládají přijetí společné měny. Za tímto prohlášením tak údajně pouze ukrývají svou neochotu přijmout euro. Aby koruna dále posilovala, musí česká ekonomika růst rychleji než ekonomika států eurozóny a v ČR nesmí být oproti měnové unii dlouhodobě vyšší inflace. (Bukovský, 2017)

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb

V průběhu jednoho roku před hodnocením plnění kritérií nesmí průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu překračovat o více než 2 procentní body úrokovou sazbu tří členských zemí, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků.

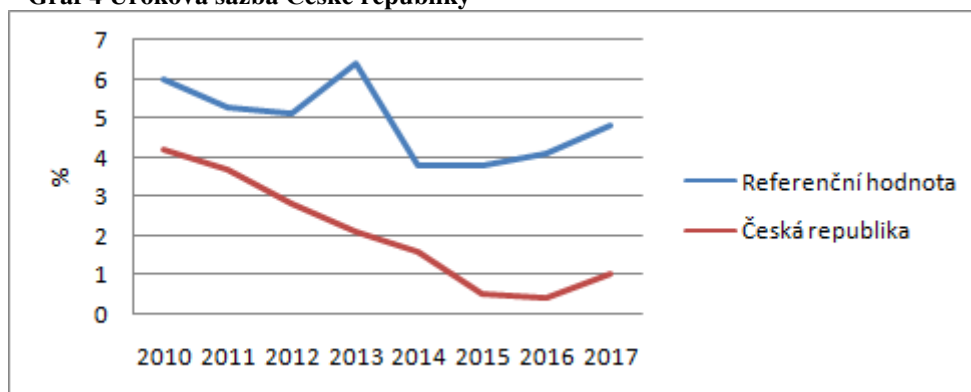
Tabulka 6 Dlouhodobé úrokové sazby státních dluhopisů

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Průměr 3 zemí s nejlepší inflací	4,0	3,3	3,1	4,4	1,8	1,8	2,1	2,8
Referenční hodnota	6,0	5,3	5,1	6,4	3,8	3,8	4,1	4,8
Česká republika	4,2	3,7	2,8	2,1	1,6	0,5	0,4	1,0

Zdroj: (MFČR, ČNB, 2017), vlastní zpracování

Jak demonstruje tabulka 6 i graf 4, dlouhodobé úrokové sazby státních dluhopisů každým rokem klesají. Od konce roku 2015 se pohybují pod úrovní 1 % a Česká republika toto kritérium s rezervou plní. Stejně by tomu tak vysoce pravděpodobně mělo být i v střednědobém horizontu, ovšem pod podmínkou zdravého makroekonomického vývoje a dlouhodobé udržitelnosti českých veřejných financí.

Graf 4 Úroková sazba České republiky

Zdroj: (MFČR, ČNB, 2017), vlastní zpracování

Z grafu 5 vyplývá, že v letech 2016 – 2017 plnily kritérium dlouhodobých úrokových sazeb všechny členské i nečlenské země eurozóny s výjimkou Řecka, které referenční hodnotu překračuje dlouhodobě. V nedávné minulosti měl s naplněním kritéria Kypr, ze zemí mimo MU to bylo Chorvatsko, Maďarsko či Rumunsko.

Graf 5 Dlouhodobé úrokové sazby států EU (v %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
European Union	3,82	4,27	3,64	2,94	2,20	1,44	1,11	1,31
Eurozone	3,60	4,34	3,86	2,99	2,04	1,21	0,86	1,09
Belgium	3,46	4,23	3,00	2,41	1,71	0,84	0,48	0,72
Bulgaria	6,01	5,36	4,50	3,47	3,35	2,49	2,27	1,60
Czech Republic	3,88	3,71	2,78	2,11	1,58	0,58	0,43	0,98
Denmark	2,93	2,73	1,40	1,75	1,32	0,69	0,32	0,48
Germany	2,74	2,61	1,50	1,57	1,16	0,50	0,09	0,32
Ireland	5,74	9,60	6,17	3,79	2,37	1,18	0,74	0,80
Greece	9,09	15,75	22,50	10,05	6,93	9,67	8,36	5,98
Spain	4,25	5,44	5,85	4,56	2,72	1,73	1,39	1,56
France	3,12	3,32	2,54	2,20	1,67	0,84	0,47	0,81
Croatia	6,28	6,54	6,13	4,68	4,05	3,55	3,49	2,77
Italy	4,04	5,42	5,49	4,32	2,89	1,71	1,49	2,11
Cyprus	4,60	5,79	7,00	6,50	6,00	4,54	3,77	2,62
Latvia	10,34	5,91	4,57	3,34	2,51	0,96	0,53	0,83
Lithuania	5,57	5,16	4,83	3,83	2,79	1,38	0,90	0,31
Luxembourg	3,17	2,92	1,82	1,85	1,34	0,37	0,25	0,54
Hungary	7,28	7,63	7,89	5,92	4,81	3,43	3,14	2,96
Malta	4,19	4,49	4,13	3,36	2,61	1,49	0,89	1,28
Netherlands	2,99	2,99	1,93	1,96	1,45	0,69	0,29	0,52
Austria	3,23	3,32	2,37	2,01	1,49	0,75	0,38	0,58
Poland	5,78	5,96	5,00	4,03	3,52	2,70	3,04	3,42
Portugal	5,40	10,24	10,55	6,29	3,75	2,42	3,17	3,05
Romania	7,34	7,29	6,68	5,41	4,49	3,47	3,32	3,96
Slovenia	3,83	4,97	5,81	5,81	3,27	1,71	1,15	0,96
Slovakia	3,87	4,45	4,55	3,19	2,07	0,89	0,54	0,92
Finland	3,01	3,01	1,89	1,86	1,45	0,72	0,37	0,55
Sweden	2,89	2,61	1,59	2,12	1,72	0,72	0,54	0,65
United Kingdom	3,36	2,87	1,74	2,03	2,14	1,79	1,22	1,18

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

4.2.2 Naplnění kritérií OCA

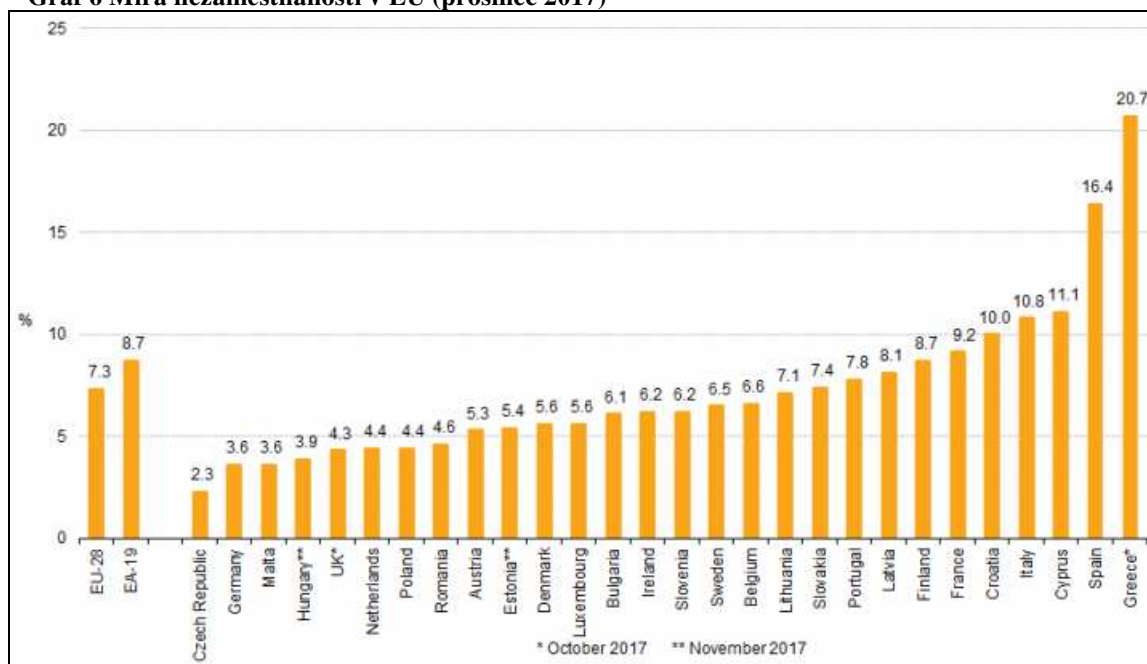
Za optimální měnovou oblast se označuje region, který splňuje kritéria OCA. Jelikož v teorii OCA nejsou nastaveny žádné hraniční hodnoty pro splnění či nesplnění kritérií, je určení naplnění kritérií problematické.

Mobilita výrobních faktorů

Jak je již uvedeno v teoretické části, předpokládá se, že kapitál je mobilním faktorem. Problémem tak zůstává mobilita pracovních sil, která může být důležitým nástrojem pro zmírnění dopadů eventuálních asymetrických šoků. Mobilita pracovních sil je totiž klíčovým faktorem pro snižování rozdílů v nezaměstnanosti či řešení problémů s nedostatečnou kvalifikací v zemích EU. Z grafů 6 a 7 je patrné, že problémem zemí Evropské unie i eurozóny je vysoká míra nezaměstnanosti a také dlouhodobá nezaměstnanost.

Míra nezaměstnanosti v Evropské unii v prosinci 2017 činila 7,3 %. Míra nezaměstnanosti v eurozóně se pohybuje výše, na 8,7 %. Nejlépe si s 2,3 % vedla Česká republika, ze států eurozóny mají nejnižší míru nezaměstnanosti Německo a Malta (3,6 %). Dalšími státy s nízkou mírou nezaměstnanosti jsou Maďarsko, Spojené království, Nizozemsko či Polsko. Naopak mezi země s nejvyšším počtem nezaměstnaných patří dlouhodobě Řecko (20,7 %) a Španělsko (16,4 %).

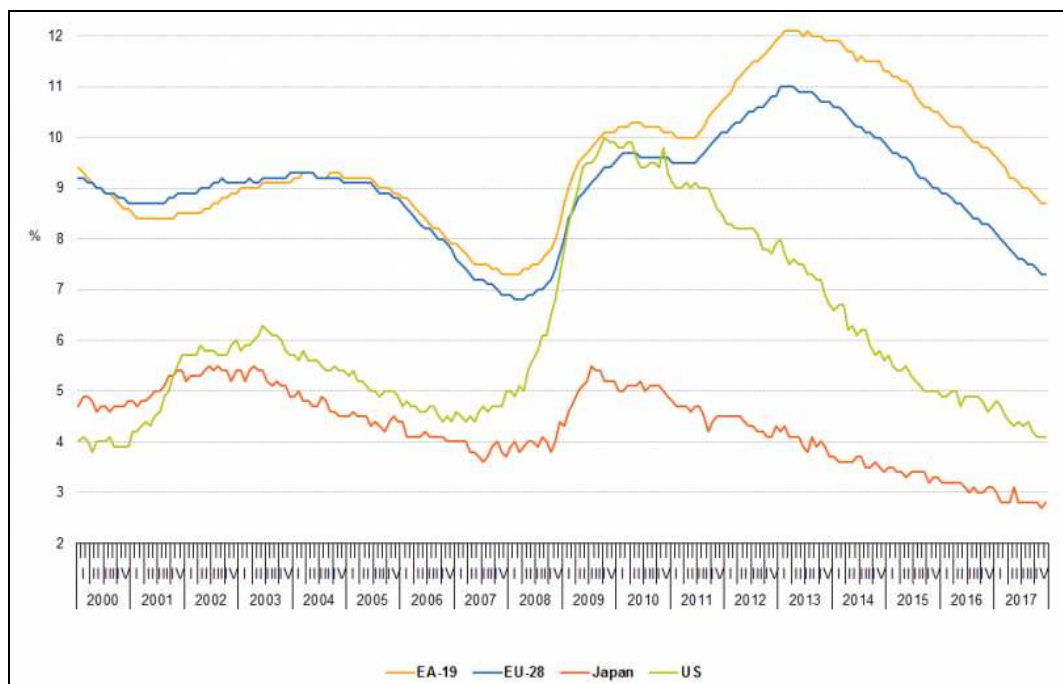
Graf 6 Míra nezaměstnanosti v EU (prosinec 2017)

Zdroj: Eurostat

V roce 2017 bylo v eurozóně nezaměstnaných asi 14 milionů lidí, v celé Evropské unii nemělo zaměstnání asi 18 milionů lidí. Ačkoliv od roku 2012 míra nezaměstnanosti v Evropské unii klesá, stále je poměr nezaměstnaných osob znepokojivě vysoký, například oproti Spojeným státům Americkým, které tvoří asi nejznámější měnovou unii. Mezi lety 2009 a 2010 byly míry nezaměstnanosti Spojených států a eurozóny podobné, pohybovaly se okolo 9,5 %, od té doby ovšem nezaměstnanost ve Spojených státech klesala až na hranici 4 % v roce 2017, zatímco v eurozóně nezaměstnanost až do roku 2012 stoupala.

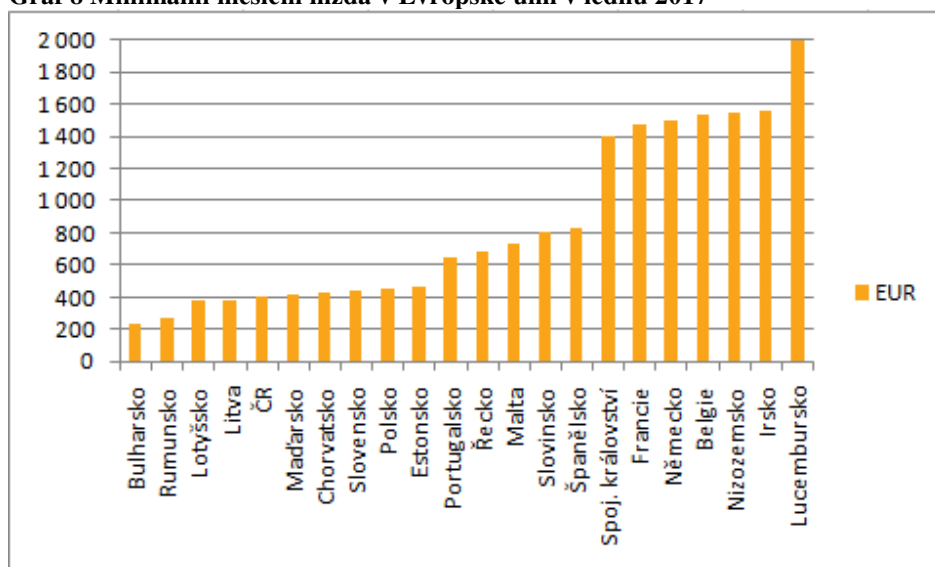
Graf 7 Míra nezaměstnanosti (2000-2017)

Zdroj: Eurostat

Jedním z mnoha faktorů, které ovlivňují nezaměstnanost, případně flexibilitu pracovní síly, je výše minimální mzdy. Ta je ekonomickou teorií považována za neefektivní zásah do pracovního trhu, který zvyšuje nezaměstnanost. V Evropské unii jsou státy, které minimální mzdu nezavedly. Patří mezi ně Finsko, Itálie, Dánsko, Rakousko, Kypr a Švédsko.

Graf 8 Minimální měsíční mzda v Evropské unii v lednu 2017

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Jak ukazuje graf 8, nejnižší minimální mzdu má Bulharsko a nejvyšší Lucembursko. Česká republika patří mezi země s nejnižší minimální mzdou, ačkoliv se od 1. ledna 2018 zvýšila na 12 200 Kč.

Mezi základní svobody vyplývající ze Smlouvy o fungování Evropské unie patří volný pohyb osob, ale také možnost studovat či pracovat v EU, s čímž souvisí také právo na rovné zacházení se všemi občany EU. Mobilita práce by měla státům Evropské unie vyrovnat se s poptávkovými šoky tím, že se přesune z odvětví s nižší poptávkou do odvětví, kde jsou výroby ziskovější. Podmínkou je však plně flexibilní trh a homogenní pracovní síla.

K 1. lednu 2016 žilo v EU 19,3 milionů osob, které se narodily v jiném členském státě. Osob, které žily v EU, ale mají občanství jiného členského státu, bylo 16 milionů.

Tabulka 7 Cizí státní příslušníci ve státech EU podle skupin státního občanství (2016)

	Total		Citizens of another EU Member State		Citizens of a non-member country	
	(thousands)	(% of the population)	(thousands)	(% of the population)	(thousands)	(% of the population)
Belgium	1 327.4	11.7	875.9	7.7	450.8	4.0
Bulgaria	73.8	1.0	13.1	0.2	58.8	0.8
Czech Republic	476.3	4.5	195.4	1.9	280.9	2.7
Denmark	463.1	8.1	189.4	3.3	267.2	4.7
Germany	8 652.0	10.5	3 801.0	4.6	4 840.7	5.9
Estonia	197.6	15.0	15.4	1.2	182.3	13.9
Ireland	586.8	12.4	384.0	8.1	201.1	4.3
Greece	798.4	7.4	206.7	1.9	591.7	5.5
Spain	4 418.2	9.5	1 934.3	4.2	2 483.0	5.3
France	4 408.6	6.6	1 529.1	2.3	2 879.4	4.3
Croatia	40.9	1.0	13.5	0.3	26.7	0.6
Italy	5 026.2	8.3	1 517.0	2.5	3 508.4	5.8
Cyprus	139.6	16.5	109.1	12.9	30.5	3.6
Latvia	288.9	14.7	6.0	0.3	282.8	14.4
Lithuania	18.7	0.6	4.9	0.2	12.3	0.4
Luxembourg	269.2	46.7	229.5	39.8	39.6	6.9
Hungary	156.4	1.6	85.1	0.9	71.1	0.7
Malta	30.9	7.1	15.5	3.6	15.4	3.5
Netherlands	834.8	4.9	458.7	2.7	367.7	2.2
Austria	1 249.4	14.4	615.6	7.1	629.8	7.2
Poland	149.6	0.4	25.1	0.1	123.9	0.3
Portugal	388.7	3.8	105.2	1.0	283.5	2.7
Romania	107.2	0.5	48.0	0.2	58.9	0.3
Slovenia	107.8	5.2	17.6	0.9	90.2	4.4
Slovakia	65.8	1.2	50.4	0.9	13.9	0.3
Finland	228.2	4.2	94.2	1.7	133.1	2.4
Sweden	773.2	7.8	304.0	3.1	447.7	4.5
United Kingdom	5 640.7	6.6	3 204.6	4.9	2 436.0	3.7

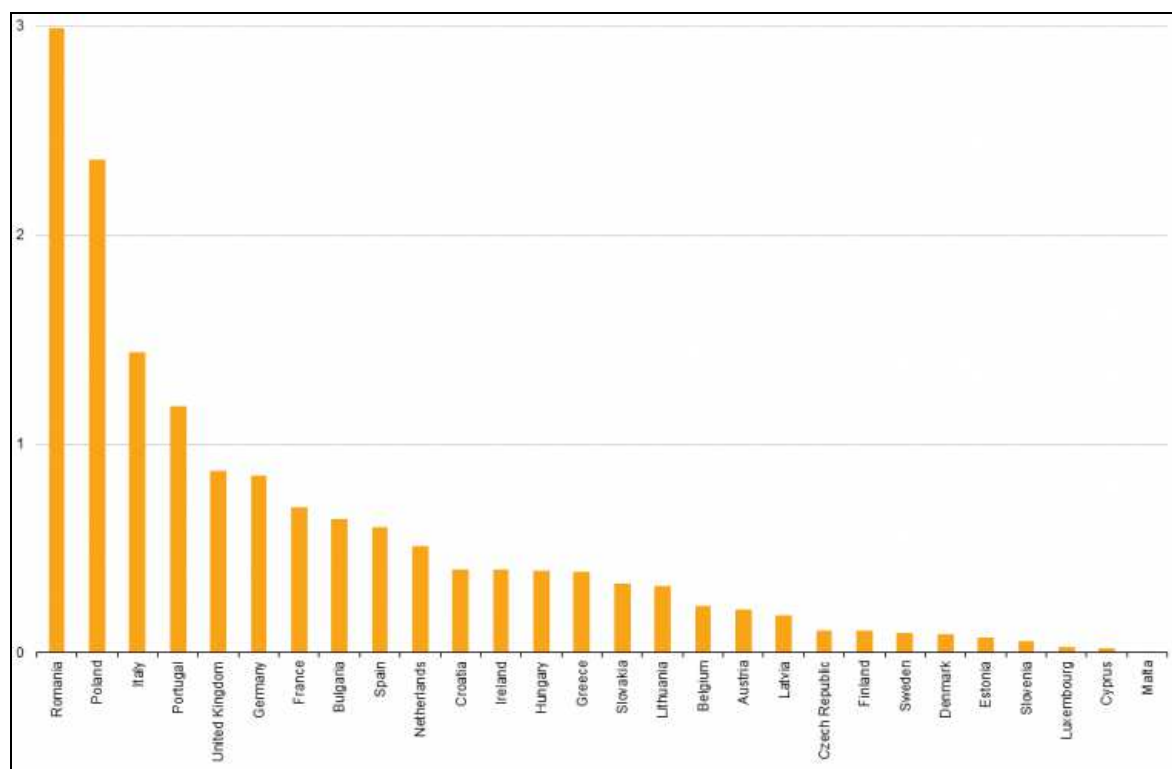
Zdroj: Eurostat

Podle tabulky 7 bylo nejvíce cizích příslušníků žijících v členských zemích EU v roce 2016 v Německu, a to 8,65 milionu osob (z toho 3,8 milionu z jiného členského státu), ve Spojeném království 5,64 milionu osob (3,2 milionu ze států EU), dále v Itálii 5

milionů (1,5 milionu ze států EU), ve Španělsku 4,4 milionu (1,9 milionu ze států EU) a ve Francii 4,4 milionu (1,5 milionu ze států EU). V těchto pěti zemích žilo 76 % všech cizích státních příslušníků žijících v EU. Co do poměru k celkové populaci jednotlivých států, nejvyšší poměr cizinců pocházejících z Evropské unie žije v Lucembursku (39,8 % populace), na Kypru (12,9 %) a v Irsku (8,1 %). V České republice přesahoval počet cizích státních příslušníků 476 tisíc, z toho 195 tisíc pocházelo ze zemí EU a 280 tisíc ze zemí mimo EU. Stejně jako v ČR, i ve většině členských zemí EU pocházela většina cizích státních příslušníků ze zemí mimo Evropskou unii. Výjimkou byla Belgie, Irsko, Kypr, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Nizozemsko, Slovensko a Spojené království, kde pocházela většina cizinců z jiných členských států EU.

Jak je patrné z grafu 9, v roce 2016 má místo obvyklého pobytu v jiném státě EU nejvíce občanů z Rumunska a Polska. Více než milion občanů pobývajících v jiné členské zemi má také Itálie a Portugalsko. Počet občanů České republiky s pobytem v jiné zemi EU se pohybuje pod 100 tisíci.

Graf 9 Počet občanů EU s obvyklým pobytem v jiné zemi EU (2016)

Zdroj: Eurostat

Dle statistik ČSÚ se počet cizinců přistěhovaných do České republiky od roku 2014 každý rok pohybuje mezi 35 a 41 tisíci a počet osob vystěhovaných do ciziny je okolo 18 tisíc. Nejčastěji do ČR míří Slováci (cca 6 tisíc osob ročně).

Tabulka 8 Vnitřní migrace v České republice

Rok	Objem stěhování	Typ stěhování		
		z obce do obce v okrese	z okresu do okresu v kraji	z kraje do kraje
2010	240 695	101 181	47 774	91 740
2011	231 694	101 072	47 064	83 558
2012	232 828	102 862	47 395	82 571
2013	234 094	103 700	48 946	81 448
2014	238 339	104 998	49 979	83 362
2015	242 113	105 014	51 393	85 706
2016	250 722	107 994	52 235	90 493

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Z hlediska vnitřní migrace v ČR můžeme v tabulce 8 od roku 2011 pozorovat rostoucí trend. V roce 2016 přesáhl objem stěhování v České republice poprvé od roku 2008 hranice 250 tisíc obyvatel. Nejvíce jsou zastoupeny pohyby z jedné obce do jiné v rámci stejného okresu, ovšem objem stěhování obyvatel mezi jednotlivými kraji je také vysoký.

Příčiny poměrně nízké migrace mezi členskými státy Evropské unie je možné rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří příčiny, které se vztahují k samotné pracovní síle, tedy občanům EU. Patří sem především jazyková bariéra, rodinné a sociální vztahy nebo finančně nákladné stěhování do jiné země. Druhá skupina příčin vychází z legislativy a nařízení EU a členských států.

Diverzifikace výroby

Základní myšlenkou tohoto kritéria je, že asymetrické hospodářské šoky jsou méně pravděpodobné mezi státy, které sdílí podobné produkční struktury a jejichž výroba je diverzifikována. Šok by tím pádem pravděpodobněji zasáhl zemi s úzce specializovanou produkcí zboží, jehož poptávka je dočasně omezená.

Kritérium diverzifikace výroby lze ohodnotit dle procentních podílů primárního, sekundárního a terciárního sektoru na hrubé přidané hodnotě.

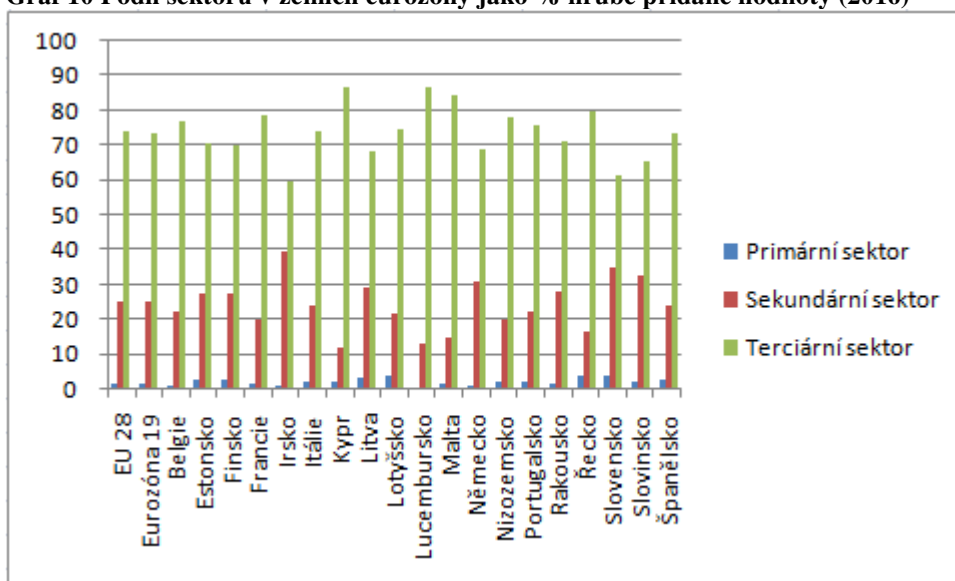
Tabulka 9 Podíl sektorů v zemích eurozóny jako % hrubé přidané hodnoty (2016)

Země	Sektor		
	Primární	Sekundární	Terciární
EU 28	1,5	24,7	73,7
Eurozóna 19	1,6	25,1	73,5
Belgie	0,7	22,1	77,0
Estonsko	2,6	26,9	70,4
Finsko	2,7	27,1	70,2
Francie	1,6	19,6	78,8
Irsko	1,0	39,4	59,7
Itálie	2,1	23,9	74,0
Kypr	2,1	11,5	86,5
Litva	3,3	28,7	68,0
Lotyšsko	3,9	21,3	74,7
Lucembursko	0,3	12,9	86,8
Malta	1,2	14,7	84,3
Německo	0,6	30,5	68,8
Nizozemsko	1,8	19,9	78,2
Portugalsko	2,2	22,2	75,7
Rakousko	1,2	27,8	71,0
Řecko	4,0	16,3	79,6
Slovensko	3,7	34,8	61,5
Slovinsko	2,2	32,3	65,4
Španělsko	2,8	23,5	73,6

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Z tabulky 9 je patrné, že jednoznačně nejvyšší zastoupení má terciární sektor. V členských státech se pohybuje od 59,7 % do 86,8 %. Sekundární sektor se pohybuje mezi 11,5 % a 39,4 % a nejmenší podíl představuje primární sektor, jehož hodnoty se pohybují od 0,3 do 4,0 %. I přes mírné rozdíly platí, že ve všech zemích eurozóny výrazně převažuje terciární sektor se 73,5 %. Následuje sekundární sektor zastoupený 25,1 % a nejmenší podíl v zemích eurozóny má primární sektor s průměrem 1,6 %. Jak ukazuje také graf 10, složení sektorů členských států eurozóny je velmi podobné.

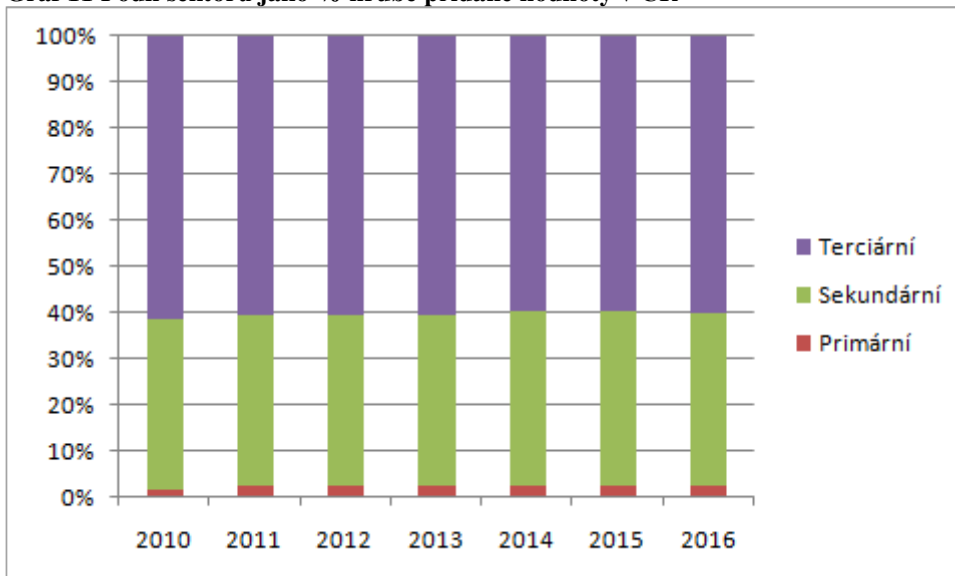
Graf 10 Podíl sektorů v zemích eurozóny jako % hrubé přidané hodnoty (2016)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Stejně jako členské státy evropské měnové unie jsou na tom také zbylé země z EU. Nejvíce se na jejich hrubé přidané hodnotě podílí rovněž terciární sektor. Výjimkou není ani Česká republika, jejíž terciární sektor v roce 2016 představoval 59,8 % hrubé přidané hodnoty, sekundární sektor činil 37,6 % a primární sektor 2,5 %. Od roku 2010 se podíl sektorů jako procento hrubé přidané hodnoty výrazně nemění.

Graf 11 Podíl sektorů jako % hrubé přidané hodnoty v ČR

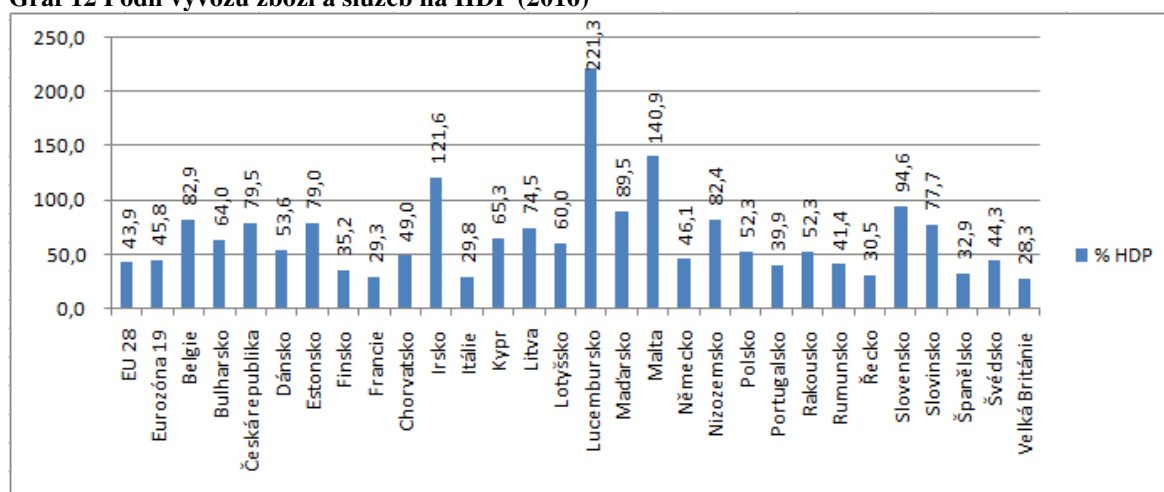
Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Otevřenost ekonomiky

Toto kritérium vyjadřuje zapojení dané země do mezinárodního obchodu se zbožím, službami výrobního faktoru práce a finančními aktivy. Velikost ekonomik zemí je v nepřímé úměře s jejich otevřeností, tedy čím menší ekonomika, tím větší je míra její otevřenosti. V malé ekonomice je tak většina produkovaného i spotřebovávaného zboží obchodována na mezinárodních trzích.

Měřitelnost kritéria otevřenosti ekonomiky je možné posoudit na základě poměru vývozu zboží a služeb k velikosti hrubého domácího produktu. Ekonomika je tím otevřenější, čím je vyšší tento poměr. Z grafu 12 je patrné, že nejvíce otevřenou ekonomikou bylo v roce 2016 Lucembursko, které překročilo průměr EU (43,9) více než pětinašobně. Mezi státy s vysoce otevřenou ekonomikou lze zařadit Irsko, Maltu, Slovensko, Nizozemí a také Českou republiku, jejíž podíl vývozu zboží a služeb na HDP činil v roce 2016 79,5 %, ovšem od roku 2014 klesl o 3 procentní body. Naopak k uzavřenějším ekonomikám patří země s dostatečně velkým vnitřním trhem, tedy Francie, Itálie, Španělsko nebo Velká Británie.

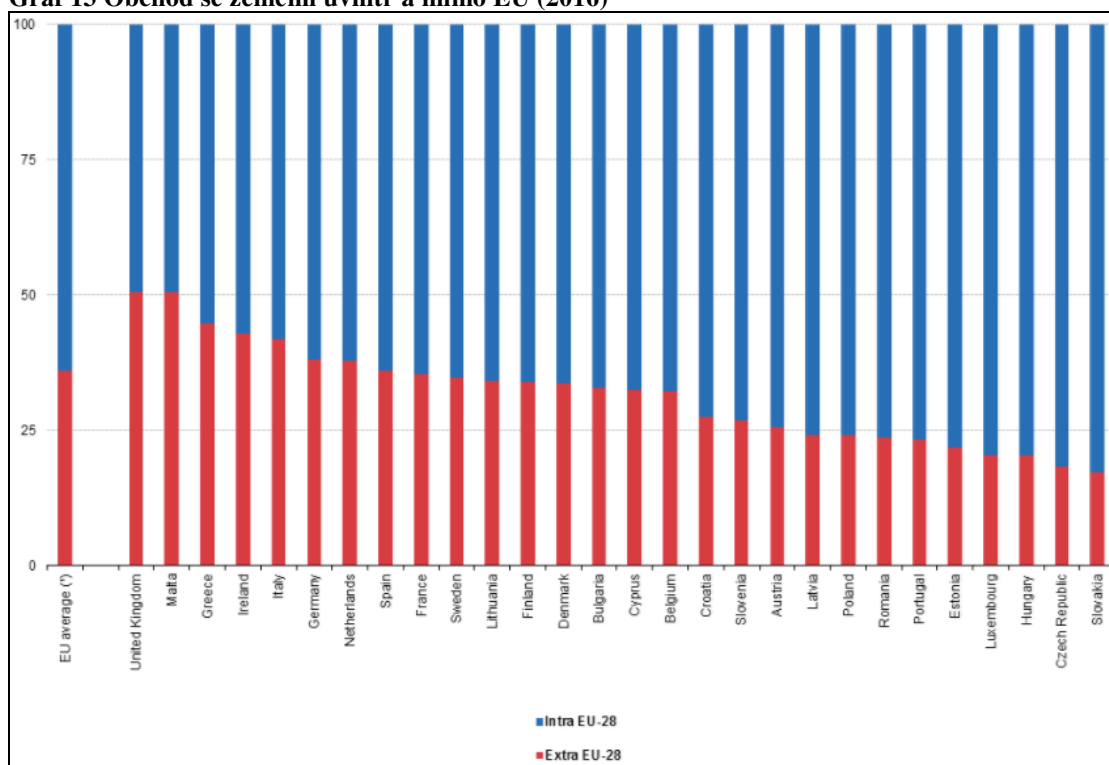
Graf 12 Podíl vývozu zboží a služeb na HDP (2016)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Hodnotu vnitřního trhu EU zdůrazňuje fakt, že u všech členských států byl obchod se zbožím uvnitř Evropské unie vyšší než obchod se státy mimo EU. Výjimku tvořily pouze Spojené království a Malta, u kterých byly hodnoty téměř vyrovnané. Nejvyšší podíly obchodu v rámci EU (cca 80 %) byly registrovány u Slovenska, České republiky, Maďarska, Lucemburska a Estonska. Nejmenší podíl obchodu uvnitř EU mělo Spojené království, a to 49,3 %.

Graf 13 Obchod se zeměmi uvnitř a mimo EU (2016)

Zdroj: Eurostat

Tabulka 10 ukazuje deset hlavních partnerů České republiky v oblasti zahraničního obchodu v roce 2016. Jak v importu, tak v exportu má na obchodu s ČR největší podíl sousední Německo. Vývoz do Německa v roce 2016 činil 1 287 mld. Kč, na Slovensko 331 mld. Kč a do Polska 229 mld. Kč. Dovoz z Německa činil 924 mld. Kč, z Číny 432 mld. Kč a z Polska 289 mld. Kč. Jak je z tabulky patrné, mezi našimi nejvýznamnějšími obchodními partnery mají největší zastoupení státy eurozóny, dále Čína nebo Polsko a Velká Británie.

Tabulka 10 Hlavní partneři ČR v oblasti zahraničního obchodu

Vývoz	%	Dovoz	%
Německo	32,4	Německo	26,4
Slovensko	8,3	Čína	12,4
Polsko	5,8	Polsko	8,3
Spojené království	5,2	Slovensko	5,1
Francie	5,2	Itálie	4,3
Itálie	4,3	Francie	3,2
Rakousko	4,2	Rakousko	2,9
Maďarsko	2,9	Nizozemsko	2,8
Nizozemsko	2,9	Spojené království	2,7
Španělsko	2,8	Korejská republika	2,5

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Fiskální transfery

Kritérium fiskálních transferů představuje politický prostředek sloužící ke zmírnění dopadů asymetrických šoků pomocí přerozdělování důchodů mezi zeměmi. Tento nástroj je důležitým krokem ke změně současné měnové unie v Evropě.

Krise řecké ekonomiky způsobila zvýšení zadluženosti například Irska, Španělska, Itálie či Portugalska, s čímž souviselo také omezení či ztráta jejich fiskální pozice. Zvýšené zadlužení a deficit některých států ovlivnilo situaci v jiných zemích, kde byly doposud veřejné finance v rovnováze. V případě ohrožení stability měnové unie poskytuje státům eurozóny finanční pomoc Evropský stabilizační mechanismus, jehož kapitál tvoří povinné příspěvky členů eurozóny, z nichž některé se pro splacení svého podílu samy zadlužily. Dále sem dobrovolným podílem přispívají také země mimo eurozónu. Pro nové členy měnové unie není z právního hlediska stanovena povinnost zapojení do ESM, ovšem reálně se od nich očekává, že se budou na těchto nákladech na upevnění stability eurozóny podílet. Účast v ESM je jedním z důvodů, proč čeští představitelé odmítají přijmout euro. Často argumentují tím, že nechtějí financovat řecké či portugalské dluhy.

Upínání pozornosti k zadlužení států eurozóny vyústila v zavádění úsporných opatření v jednotlivých zemích, což vedlo k omezení veřejných výdajů, snížení ekonomického růstu i výše vybraných daní. Tato opatření však vedla k dalšímu nárůstu dluhu a ohrožení stability celé měnové unie.

V polovině členských států EU nepřineslo zavedení společné měny požadované sladění hospodářských cyklů, proto je nezbytné provést kroky ke změně fiskálních transferů. Ty jsou klíčové, aby se eurozóna mohla považovat za optimální měnovou oblast. Globální krize dala zřetelně najevo, že fiskální transfery jako kompenzace slabších členů eurozóny jsou neodvratné. S pomocí postiženým zemím souhlasí především francouzský prezident Macron, k němuž se přidává také Německo. Společně chtějí posílit eurozónu, aby dokázala lépe čelit globálním krizím. S vyšší integrací souhlasí i země jako Lotyšsko, Nizozemsko či Švédsko, ty ale odmítly tvorbu společných fondů v rámci evropského rozpočtu. Namísto toho vyžadují, aby všechny státy dodržovaly společná pravidla a daly především do pořádku své rozpočty a státní dluhy.

Jednotné priority

Hlavní myšlenkou tohoto kritéria je, aby členské státy shodně nebo podobně reagovaly na hospodářské šoky. Realita se však od tohoto stavu velmi vzdaluje, protože většinou neexistuje jen jeden správný způsob, jak se s šokem vyrovnat. Priority zemí se liší, některá se více věnuje inflaci, jiná nezaměstnanosti, některá podporuje vývozce oslabením měnového kurzu, jiná naopak posílením kurzu zvyšuje kupní sílu spotřebitelů. Těmito vztahy vznikají protichůdné zájmy, které jsou v kompetencích politických stran či odborových organizací.

Jelikož má každá z členských zemí rozdílné postupy na řešení stejných problémů, centrální banka bude zahlcena mnoha různými požadavky a nebude schopna vyhovět všem najednou, její rozhodnutí bude vždy sporné. Má-li měnová unie fungovat naplno, musí státy pomocí kompromisů dospět ke společnému rozhodnutí. Toho by bylo možné dosáhnout pouze při vysoké ekonomické sladění zemí, kdy by se sblížily také názory na řešení jednotlivých problémů.

Solidarita versus nacionalismus

Při vytváření měnové unie musí jednotlivé státy počítat s tím, že bude docházet ke konfliktům v přístupu k řešení různých problémů. Účelem tohoto kritéria je, aby se země naučily tolerovat zájmy ostatních a preferovat dobro Unie jako celku. Občané všech států se musí naučit žít společně a rozšířit svůj smysl pro solidaritu do celé Unie. V době, kdy Evropou hýbe migrační krize, bude tento úkol obtížný.

Česká republika toto kritérium spíše neplní. Například odmítá kvóty pro přijímání uprchlíků nebo odmítá kompenzovat dluhy jiných zemí. Češi jsou z celé EU vůči euru nejskeptičtější a některé politické strany s vyššími voličskými základnami apelují na hájení pouze českých zájmů a některé z nich dokonce navrhují nejen nepřijímání eura, ale dokonce referendum o vystoupení ČR z Evropské unie.

4.2.3 Naplnění alternativních kritérií

Ekonom a bývalý český prezident Václav Klaus již v roce 2005 stanovil kritéria vhodnosti přijetí společné evropské měny pro Českou republiku. První kritérium, nebo také skupina argumentů pro možné zavedení eura, zkoumá, zda společná měna do dnešního dne členskými zeměmi ekonomicky prospěla. V teoriích o velkých ekonomických celcích stojí, že jednotná měna ochrání členské země před vnějšími šoky.

Ačkoliv společná měna byla zavedena již několik let, ani tak nebyly členské státy chráněny před ekonomickou krizí, která přišla do Evropy v roce 2008 z USA. Krize přitom více zasáhla členské země eurozóny než ty s vlastní měnou. V České republice poklesl v roce 2009 HDP o 4,5 %, zatímco v Německu o 5,1 %, v Itálii o 5,5 % nebo ve Finsku o 8,5 %. V pobaltských zemích, které ještě nebyly součástí eurozóny, ale svůj kurz již měly k euru pevně fixovaný, klesl HDP o minimálně o 14,1 %.

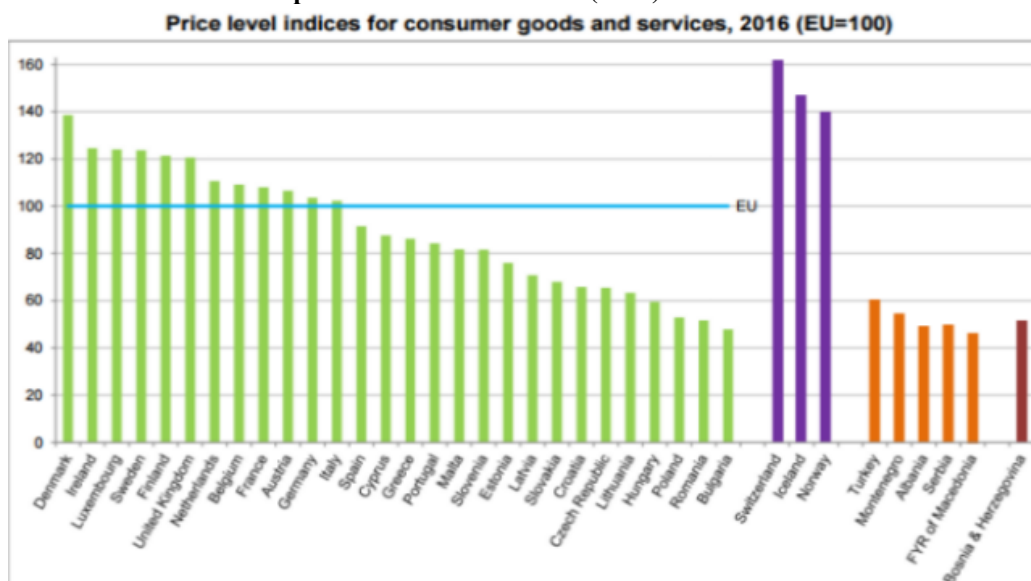
Problémem států, které vstoupily do eurozóny, je, že přijetím eura došlo ke snížení jejich vlastní disciplíny, v měnové unii došlo k rozprostření zodpovědnosti, kompetencí a pravomocí. Bez eura by známky o nebezpečném zadlužování, které způsobila krize, dopadly na jednotlivé země dříve a každá by pravděpodobně reagovala opatrnější fiskální politikou. Také zde byly země eurozóny zasaženy hůře. (Klaus, 2015) Například státní dluh České republiky jako podíl na HDP se od roku 2009 do roku 2014 zvýšil o 14 procentních bodů na 42,6 %. V roce 2016 se již pohybuje pod hranicí 40 %. U zemí, které mají vlastní měny, se hodnota zvýšila z 36 % na 56 % v roce 2014, zatímco u eurozóny to bylo ze 47 % na 82 %. V roce 2016 se hodnota zemí eurozóny blížila 90 %.

Eurozónu tvoří pouze ekonomicky vyspělé země, její průměr nejen v zadluženosti snižují především Řecko, Španělsko, Portugalsko nebo Itálie.

Druhé Klausovo kritérium zkoumá, zda je konvergence české ekonomiky s ekonomikou eurozóny dostatečně vysoká především v oblasti cen a mezd. Při pohledu na minimální mzdu v České republice zjistíme, že patří mezi nejnižší v EU. Oproti státům s nejvyšší minimální mzdou má ČR čtyřikrát až pětkrát nižší částku (viz graf 8).

Cenová hladina je jedním ze základních ukazatelů každé ekonomiky. Graf 14 ukazuje, že v porovnání s ostatními státy v Evropské unii je cenová hladina v České republice poměrně nízká. Nižší ceny jsou spíše ve východních státech, jako je Rumunsko či Bulharsko. Naopak nejvyšší ceny jsou v Irsku, Dánsku či Lucembursku.

Graf 14 Cenová úroveň spotřebního zboží a služeb (2016)

Zdroj: Eurostat

Jak prokázala situace na Slovensku, přijetí společné měny se odrazí ve zdražování produktů každodenní spotřeby. Na Slovensku došlo až k dvojnásobnému nárůstu cen. Proto je nutné zvolit správnou strategii při zavedení společné měny. Pro českou ekonomiku by přijetí eura jistě znamenalo velký zásah, jelikož by vlivem eurozóny došlo ke zvýšení cenové hladiny, zatímco příjmy občanů by zůstaly na stejné úrovni.

Třetí Klausovo kritérium má zodpovědět otázku, zda si přejeme urychlování dalších integračních procesů měnovou unií. Samotná Evropská unie má zjevný zájem na zrychlování procesů, včetně přijetí eura všemi členskými státy. Pevné datum vstupu do eurozóny však pro žádnou zemi stanoveno není, a tak se může každá dobrovolně rozhodnout, v jaké situaci euro přijme.

Po zhodnocení alternativních kritérií vytvořených Václavem Klausem lze konstatovat, že pro Českou republiku by přijetí společné evropské měny nebylo v současné době výhodné.

4.3 Politické aspekty přijetí společné měny

Jak uvádí někteří ekonomové (Vaubel, Zelený, Skopeček), společná evropská měna je spíše politický projekt. Její přijetí Českou republikou je tedy plně v kompetenci vlády ČR. Euro je již od doby před jeho zavedením tématem dlouhých diskusí, vyjadřují se k němu politici, ekonomičtí odborníci i široká veřejnost.

4.3.1 Postoj politických stran

Hnutí ANO nezpochybňuje závazek k přijetí eura, ale chce jej přijmout až v situaci, kdy to bude pro ČR a její občany výhodné. Podle vítěze parlamentních voleb z října 2017 má společná měna mnoho nevyřešených problémů, jižní státy jsou zahlceny dluhy. Rovněž chce ANO euro přijmout takovým způsobem, aby nedošlo ke zvýšení cen podobně jako na Slovensku.

ČSSD usiluje o zahájení diskuse o přijetí eura. Česká republika by podle ní měla směřovat k situaci, kdy pro ni bude zavedení evropské měny hospodářsky i sociálně výhodné. Sociální demokraté po Evropské unii požadují zavedení nástrojů skutečné sociální konvergence, mezi které patří sblížování mezd, životní úrovně a sociálních standardů. Další integrace Evropské unie by podle ČSSD měla být otevřená pro všechny členské státy.

KSČM je výrazně proti přijetí eura, vadí ji ztráta možnosti využívat monetární nástroje při řešení dopadů vnitřních i vnějších šoků na českou ekonomiku. Komunisté rovněž odmítají, že by se ČR musela finančně podílet na řešení řady problémů eurozóny. Také by se zvýšila konkurence pro tuzemské finanční instituce, obchody a sektor služeb. S nelibostí se potýkají i rozhodnutí Evropské centrální banky, která nemusí být vždy výhodná pro Českou republiku.

Podle ODS je třeba budoucí revizi smluv využít k opuštění principu společné měny. Euro by mělo být pouze jednou z několika měn EU a její přijetí by mělo zůstat dobrovolné pro ty země, které jej považují za výhodné. Země, které nevstoupí do eurozóny, by podle občanských demokratů neměly být právně či politicky diskriminovány.

Strana TOP 09, která je zastáncem co nejbližšího zavedení eura, argumentuje příznivými ekonomickými podmínkami a dobrým stavem našeho hospodářství. Při dostatku politické vůle je zahájení procesu přijetí eura možné již během tohoto volebního období, tedy do roku 2021. Samotný vstup do MU však bude záviset na ekonomickém vývoji. Pro TOP 09 je důležitá fungující EU ve všech oblastech s užší integrací. Souhlasí například se zřízením institutu společného dozoru nad národními rozpočty a společného ministra financí.

KDU-ČSL s přijetím eura souhlasí, jelikož tento závazek vyplývá z podpisu Maastrichtské smlouvy. Konkrétní termín zavedení by měl být stanoven až po splnění dvou podmínek. Za prvé, v ČR musí existovat politická vůle včetně souhlasu obyvatelstva

a za druhé, česká ekonomika musí plnit konvergenční kritéria vyplývající ze Smlouvy. Rovněž je nutné snížit rozdíly mezi cenami a mzdami. KDU-ČSL se naopak neztotožňuje s vytvořením společného dozoru nad národními rozpočty a společného ministra financí v eurozóně.

Česká pirátská strana souhlasí se zavedením eura pouze v případě, že dojde k reformě eurozóny. Termín přístupu ČR k eurozóně se dle Pirátů odvíjí od politické shody a ochoty k reformám.

Se vstupem do eurozóny souhlasí také Starostové a nezávislí. Před stanovením data je podle nich je nutné zahájit diskusi, která vyústí ve společenský souhlas. Hnutí STAN tvrdí, že přijetí eura je reálné až po roce 2021. Souhlasí s jednotným evropským dozorem národními rozpočty, ovšem pouze k financování společných agend. Naopak se společným evropským ministrem financí nesouhlasí.

Se zavedením eura nesouhlasí také Svobodní či hnutí Svoboda a přímá demokracie, pro přijetí je Strana zelených a ODA.

Většina politických stran euro odmítá nebo jeho zavedení nepodpoří, dokud v eurozóně nenastanou určité změny. Lze předpokládat, že pokud bude v České republice vítězné hnutí ANO, nedojde v tomto volebním období k zahájení procesu přijetí eura.

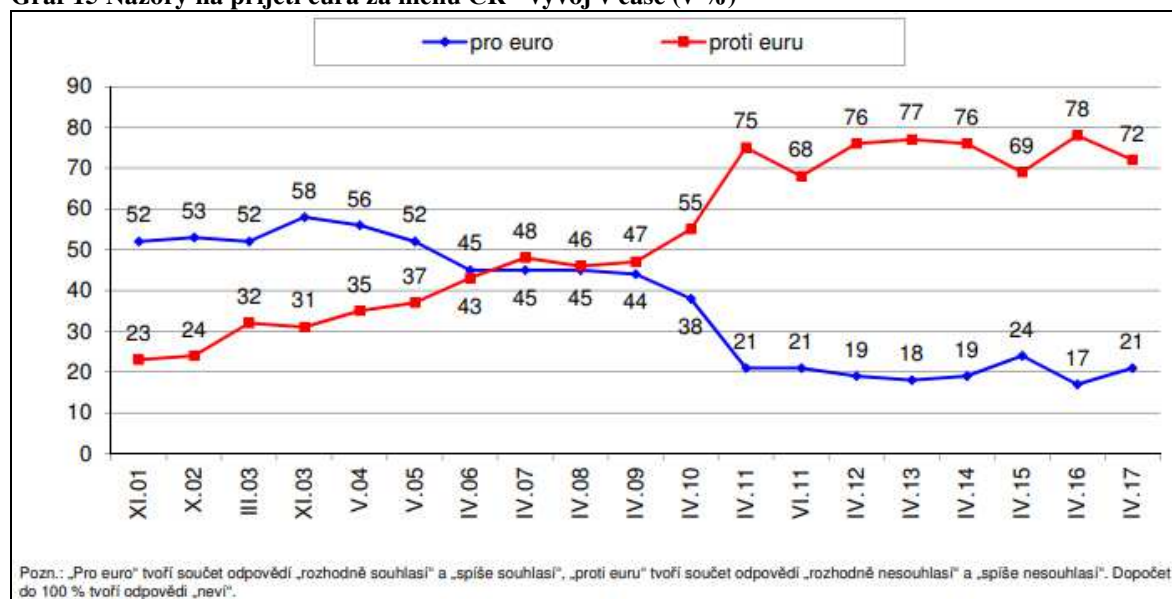
Pro přijetí společné měny je také prezident Miloš Zeman, ovšem opakovaně uvádí, že by se měla ČR k eurozóně připojit, až z ní vystoupí Řecko, aby nemusela platit řecké dluhy. Zároveň poukazuje na příklad Slovenska, kdy měli lidé před zavedením eura obavy a nyní jsou většinově spokojeni. Podle Zemana by přijetí eura národní suverenitě neuškodilo a obavy z jeho přijetí jsou iracionální.

4.3.2 Postoj občanů České republiky

Na základě průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění v dubnu 2017, který se zabýval postojem obyvatel ČR k přijetí jednotné evropské měny, bylo zjištěno, že 72 % z 1033 respondentů starších 15 let nesouhlasí se zavedením eura v České republice. Pro zavedení eura bylo 21 %, zbylých 7 % zvolilo odpověď „nevím“. Podpora eura klesá s rostoucím věkem, k odpůrcům společné měny se řadí lidé se středním vzděláním bez maturity, důchodci či pracovníci v dělnických profesích, nebo lidé hlásící se k politické

levici. Na druhé straně euro podporují studenti, kvalifikovaní odborní či vedoucí pracovníci či lidé hlásící se k politické pravici.

Graf 15 Náznaky na přijetí eura za měnu ČR - vývoj v čase (v %)

Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění

Graf 15 naznačuje, že v době vstupu České republiky do Evropské unie souhlasila většina občanů ČR s přijetím eura. Mezi lety 2006 – 2009 byl počet lidí souhlasících se zavedením i zastávajících opačný názor podobný, od roku 2011 doposud mají odpůrci eura výraznější převahu.

Češi jsou dlouhodobě nejskeptičtější ze všech států, které se zavázaly k přijetí eura. Příčinou může být nízká informovanost o výhodách eura, obavy ze ztráty suverenity nebo stále přetrvávající problémy eurozóny. Pro změnu veřejného mínění je nutné občany více a lépe informovat. Nutné budou pravděpodobně také reformy eurozóny, které by prokázaly, že vstup do ní bude pro Českou republiku výhodný.

4.3.3 Postoj České národní banky

ČNB každoročně vydává společně s ministerstvem financí dokument „Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou“, který obsahuje doporučení vládě pro vstup do eurozóny či oddálení tohoto kroku. ČNB zapojení ČR do eurozóny dlouhodobě nedoporučuje. Jako hlavní překážky vidí především nedostatečnou konvergenci české ekonomiky s eurozónou v zejména v oblasti cenové a mzdové hladiny. Rovněž není uspokojivě vyřešen problém dlouhodobé

udržitelosti veřejných financí vzhledem ke stárnutí populace ČR. Stejně tak nehodnotí hospodářskou situaci v eurozóně jako stabilizovanou.

Podobně se v červnu 2017 vyjádřil guvernér ČNB Jiří Rusnok: „Obecně platí, že jsme na přijetí eura připraveni a určitě bychom to jako ČR zvládli. Ale je pravdou, že lépe se adaptují do měnové unie země, které mají blíže k ekonomickému jádru unie. A tam máme stále velkou propast, i když se snižuje. Zatímco v západní Evropě mzdy prakticky nerostou, tak v ČR rostou o pět procent. Samotný rozdíl v růstu ekonomiky přitom tak velký není. Když to takto poběží tři, čtyři, doufejme pět let, tak se přiblížíme mzdové úrovni eurozóny i my.“ (iDNES.cz, 2017)

Rusnok nevěří, že česká vláda v následujících pěti až deseti letech přijme společnou evropskou měnu, jelikož chybí potřebná síla a vůle politiků.

4.3.4 Názory odborníků

Člen bankovní rady ČNB a dlouholetý vysoce postavený evropský úředník Marek Mora odmítá rychlé zapojení ČR do eurozóny. Obává se, že by tak Češi museli přispět na placení dluhů Řecka nebo garantovat za italské banky. Podmínky v eurozóně se podle Mory změnilo oproti stavu, kdy jsme se zavázali ke vstupu do ní. Negativně se vyjadřuje také ke vzniku společného dozoru nad rozpočtem jednotlivých zemí společným ministrem financí: „Já jsem k tomu velmi skeptický, myslím si, že to řada států nebude chtít připustit.“ (Aliapulos, Miler, 2017)

Prezident mnichovského Ústavu pro hospodářský výzkum Clement Fuest v rozhovoru pro Hospodářské noviny uvedl, že by česká vláda měla se zaváděním eura počkat do doby, kdy bude dokončen institucionální rámec eurozóny. Ta by nejprve měla projít reformami a stabilizovat se, až poté začít uvažovat o přijímání nových členů. (Lavička, 2017)

Před eurem varuje také jeden z nejvlivnějších světových ekonomů Hans-Werner Sinn. Tvrdí, že se jedná o nepovedený projekt a české ekonomice by hrozila ztráta konkurenceschopnosti. Sinn kritizuje eurozónu především kvůli zadluženosti některých států a jejich přílišnému úvěrování. (Miler, Sýkora, 2017)

Ekonom Lukáš Kovanda vnímá jako problém nedostatečnou ekonomickou sladěnost některých členů eurozóny. Po přijetí eura došlo ve Španělsku, Itálii a Portugalsku ke snížení produktivity a stále se potýkají s důsledky krize. Pro užívání eura mají tyto státy

horší předpoklady než Česká republika, která se v případě vstupu do eurozóny bude muset podílet na jejich sanaci.

Ekonom Aleš Michl tvrdí, že tuzemské platy se nejprve musí přiblížit německým, až poté lze uvažovat o stanovení termínu přijetí společné měny. Prezident Hospodářské komory Vladimír Dlouhý připouští, že zavedení eura bude výhodné pro firmy a turisty, ale varuje před finanční odpovědností České republiky za ostatní státy eurozóny, které by se dostaly do problémů.

Bývalý státní tajemník pro evropské záležitosti Tomáš Prouza je toho názoru, že Česká republika se měla do eurozóny zapojit již před nějakou dobou. Podobně jako hlavní ekonomka České bankovní asociace Eva Zamrazilová vnímá, že je vhodné najít optimální kurz koruny, se kterým do eurozóny vstoupíme. Měl by co nejvíce pomoci při přepočtech důchodů a dalších plateb a zároveň nesmí poškodit české firmy.

Karel Havlíček, předseda Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR, by uvítal pevné stanovení pěti až sedmiletého horizontu vstupu do eurozóny. (Tůma, 2017)

Zastáncem eura je také expert Mezinárodního měnového fondu David Rozumek, který tvrdí, že se Česká republika připravuje o možnost hlubší integrace se západními státy, ztrácí vliv v EU a tím i klíčové zahraniční partnery. (Miler, 2017)

4.3.5 Možnosti pro stanovisko České republiky k přijetí eura

Varianta 1: Vstup do eurozóny

Při dostatku politické odvahy a vůle může vláda ČR brzy po svém sestavení rozhodnout o zahájení procesu vstupu do eurozóny. Jelikož tři kritéria konvergence jsou plněna, zbývá účastnit se po dobu dvou let mechanismu ERM II a stanovit konkrétní datum přijetí eura. V případě volby této varianty čeká vládu důležitá volba scénáře přechodu na jednotnou měnu. Na výběr jsou tři možnosti:

- „*Scénář s využitím přechodného období (tzv. madridský scénář)*“
 - *euro je zavedeno nejdříve v bezhotovostní podobě, národní měna se stává podjednotkou eura (tzv. nesetinnou denominací podle přepočítacího koeficientu)*
 - *v přechodném období si bankovky a mince znející na národní měnové jednotky zachovávají platnost, bankovky a mince v euru nejsou oficiálním platidlem*

- *mezi bezhotovostním a hotovostním zavedením eura existuje přechodné období v maximální délce tří let*
- *v bezhotovostním styku lze používat jak národní měnové jednotky, tak i euro (pravidlo dobrovolnosti, není možné žádné přinucení)*
- *dlužné částky na účet věřitele lze hradit jak v eurech, tak v národní měně, částka je připsána v měně, ve které je veden účet věřitele, případný přepočtení se provede na základě přepočítacích koeficientů (z tohoto ustanovení vyplývá pro úvěrové instituce povinnost vést paralelně účty ve dvou měnách, za přepočtení nelze vybírat kurzové poplatky)*
- *členské státy mohou v přechodném období přepočítat nesplacené vládní dluhopisy na euro a rovněž převést své vypořádací systémy pro cenné papíry a pro vypořádání plateb*
- *v době vzniku eurozóny se jednalo o jediný existující scénář.“ (ČNB, 2014)*
- *„Jednorázový přechod na euro, tzv. „velký třesk“ nebo „Big Bang“*
 - *jedná se o současné zavedení bezhotovostního a hotovostního eura v jeden časový moment*
 - *nařízení č. 974/98, ve znění pozdějších změn, „velký třesk“ přímo nedefinuje – zmiňuje se pouze o možnosti zavést bezhotovostní i hotovostní euro ke stejnému datu, z toho lze dovodit konstrukci, že se jedná o zavedení eura s přechodným obdobím v délce 0 časových jednotek*
 - *od zavedení hotovostního eura nové právní nástroje mohou znít pouze na euro, dosavadní nástroje znějící na národní měnové jednotky se přepočtou pomocí přepočítacího koeficientu.“ (ČNB, 2014)*
- *„Phasing - Out („období postupného zrušení“)*
 - *je možný pouze při volbě scénáře „velký třesk“, nelze jej kombinovat s přechodným obdobím*
 - *po určitou dobu po zavedení eura (max. však po dobu jednoho roku) je možné používat vybrané právní nástroje1 znějící na národní měnu (jde tedy o dílčí výjimku z obecné zásady, že po zavedení hotovostního eura nelze používat národní měnové jednotky v nových právních nástrojích)*
 - *použití této zásady by mělo být časově i věcně omezeno na určité oblasti (např. fakturace malých podnikatelů, živnostníků)*

- *placení a účtování je však nutné provést vždy v eurech*
- *za přepočítání z fakturované národní měny na eura by podle dosavadního výkladu EK odpovídal variantně buď příjemce faktury, nebo ten, kdo pro něj technicky zajistí platbu (banka, pošta,...).“ (ČNB, 2014)*

ČNB doporučila vládě aplikovat scénář „velký třesk“, který použily ostatní nové členské státy. Je přehlednější pro všechny zúčastněné subjekty a z uvedených variant také nejméně nákladná. Jak vyplývá z průzkumů veřejného mínění a dokazuje tak i graf 11, volba této varianty by vyvolala značnou nevoli z řad občanů ČR. Odpor by kladli také ekonomové, kteří fungování eurozóny hodnotí kriticky a vstup do ní nepovažují za výhodný.

Varianta 2: Přijetí eura v budoucnu

Druhou variantu aplikuje Česká republika již od vzniku závazku přijmout euro. ČNB vládě dlouhodobě doporučuje nestanovit konkrétní datum vstupu zavedení společné měny a vyčkat na vyšší míru konvergence s eurozónou. Zároveň tím získává čas, který může eurozóna využít k potřebným reformám a stabilizaci. S tímto krokem se ztotožňují některé politické strany i ekonomové.

Varianta 3: Sjednání výjimky z přijetí eura

Další možností ČR je vyjednat si tzv. opt-out, tedy výjimku z přijetí eura podobně jako Dánsko či Velká Británie. České republice by zmizela povinnost vstupu do MU, ale zachovala by si právo tak v budoucnu učinit. Pro tuto variantu hovoří fakt, že česká koruna posiluje, ekonomika roste i bez eura a ČR má nejnižší míru nezaměstnanosti v EU.

5 Výhody a nevýhody společné měny

5.1 Obecné výhody společné měny

Snížení transakčních nákladů

Pokud firma často obchoduje s jinými podniky ze zahraničí, přichází do styku s cizí měnou a má k těmto transakcím u své banky zřízený devizový účet. Ve srovnání s účtem v tuzemské měně bývá devizový účet dražší. Po přístupu k eurozóně se země stane součástí rozsáhlého území s jednotnou měnou, a tak se transakční náklady eliminují. Členství v MU umožní čerpat výhody plynoucí z připojení k Jednotnému evropskému platebnímu prostoru (SEPA), který zajišťuje uskutečnění plateb přes hranice eurozóny bezpečně a za stejnou cenu jako platby domácí.

Omezení kurzového rizika

Kurzy jednotlivých měn se neustále pohybují a nestabilita spojená s jejich predikcí způsobuje podnikům, občanům i státům komplikace. Kvůli časovému nesouladu mezinárodních nákupů a splatností vznikají kurzové rozdíly podnikům, při čerpání dotací veřejnému sektoru a při výběru dovolené spojené s výměnou peněz občanům. Státy s jednotnou evropskou měnou jsou tohoto rizika zbaveny, při obchodování s třetími zeměmi ovšem riziko zůstává.

Nižší úrokové sazby

U některých států, jejichž měny byly v historii zatíženy devalvací, došlo po odstranění kurzového rizika spojeným se vstupem do eurozóny ke značnému poklesu úrokových sazeb. To vedlo ke zlevnění podnikových úvěrů, které byly ovšem během finanční krize opět zdraženy.

Vyšší transparentnost cen

Jakmile se v zemi začne platit eurem, spotřebitelé i podniky budou moci snadněji porovnávat nabízené produkty a rozhodnout se, který z nich je pro ně nejvýhodnější. Tento krok by měl vést k vyrovnání cen shodného zboží a služeb v rámci EU, ovšem až v dlouhodobém horizontu, jelikož záleží na ochotě spotřebitelů nakupovat zboží v jiných členských zemích eurozóny.

Spolurozhodování o měnové politice eurozóny

Ačkoliv členské země ztratí svou vlastní monetární politiku, mohou se podílet na tvorbě společné měnové politiky eurozóny

5.2 Obecné nevýhody společné měny

Ztráta autonomní monetární a kurzové politiky

Mezi zeměmi, které se zavázaly k přijetí eura, je nejdiskutovanějším nákladem ztráta samostatné měnové politiky. O tu se v rámci eurozóny stará Evropská centrální banka a dojde-li k asymetrickým hospodářským šokům, určí právě ECB monetární politiku podle stavu celé eurozóny, nikoli jednotlivých států. Zemi zasažené šokem tak zmizí pravomoc devalvace měny či snížení úrokové sazby a bude moci pracovat pouze s nástroji fiskální politiky a automatickými tržními mechanismy, na jejichž fungování nelze příliš spoléhat.

V případě vnější nerovnováhy přijde země o pravomoc využívat svůj měnový kurz jako nástroj k stabilizaci, což může vést ke snížení konkurenceschopnosti dané ekonomiky.

Růst cenové hladiny

Během přechodu na euro bude nutné zaokrouhlovat ceny zboží a služeb, čehož mohou podniky využít k podražení. Tomuto kroku lze do jisté míry zabránit duálním zobrazováním cen po určitou dobu před přechodem k euru a po něm. Adaptovat se na nové ceny klasických produktů může být obtížné především pro občany, kteří se často domnívají, že přechod na euro přináší zvýšení inflace.

Administrativní a technické náklady

Přijetí eura nese nutnost nastavit softwarové programy pro účetnictví, daňová přiznání, faktury a další tak, aby dokázaly pracovat ve dvou měnách současně. Ve dvou měnách budou vystavovány faktury, výplatní pásky, výpisy z účtu, dvojité ceny budou také v katalogích či obchodech. Očekává se, že náklady spojené s IT budou tvořit až 60 % administrativních a technických nákladů. Tyto jednorázové náklady bude hradit každý podnik sám.

Náklady bankovního sektoru

Tuzemská centrální banka ponese náklady spojené s přípravou, výrobou a distribucí eurobankovek a mincí. Zároveň bude nezbytné stáhnout z oběhu dosavadní mince a bankovky včetně jejich likvidace. Obchodní banky musí přizpůsobit všechny své bankomaty a vkladomaty k vydávání a přijímání eura.

Zavedení eura je nevratné

Ekonom UJEP René Hladík tvrdí, že po vstupu do eurozóny již není cesty zpět. Jako příklad uvádí, že kdyby Francie ohlásila návrat k franku, při očekávaném poklesu franku vůči euru by došlo k okamžitému převodu vkladů do zahraničí a výběru co největšího

množství eur z bankomatů. Země by podle Hladíka (2017) zkolabovala. Dříve vystupovaly z měnové unie země se silnější ekonomikou, což je v současné situaci například Německo nepředstavitelné. Odstoupení jakékoli země z eurozóny by znamenalo nabourání její celkové důvěryhodnosti.

5.3 Výhody pro Českou republiku

Nižší transakční náklady

Vzhledem k tomu, že nejdůležitějšími obchodními partnery ČR jsou země eurozóny, po eliminaci kurzového rizika se podnikům sníží transakční a zajišťovací náklady. Dojde také ke snížení investiční nejistoty, což je jedna z největších brzd podnikání.

O krok blíže „evropskému jádru“

Do jádra Evropy patří ČR z geografického hlediska. Rovněž zahraniční obchod České republiky je úzce provázán s eurozónou, nejvíce se silnou ekonomikou Německa. Často se uvádí, že přijetí eura by byl krok, který České republice u partnerů z eurozóny zvýší prestiž a důvěru. ČR by se pevně ukotvila v silném hospodářském celku a v budoucnu by se podílela na řešení klíčových otázek. Ze vstupu ČR do MU by těžila samotná měnová oblast, která se delší dobu potýká s problémy a rozšíření o náš stát by eurozóna jistě přivítala.

5.4 Nevýhody pro Českou republiku

Povinná účast v Evropském stabilizačním mechanismu

Přistoupení k eurozóně znamená spoluodpovědnost za její stav. Česká republika by musela pomoci ostatním členským zemím, které se ocitnou v platební neschopnosti. Jak se ukázalo na příkladu Řecka, ne každý stát má zájem financovat cizí dluhy. Především menší ekonomiky jako je Slovensko, které má problémy s udržením hospodářské soběstačnosti, bylo nuceno Řecku přispět částku, která se rovnala téměř 12 % svého HDP. Českou republiku by povinná účast v tomto mechanismu stála řádově stovky miliard Kč. Ukázalo se, že země eurozóny jsou nuceny vynaložit finanční prostředky, jelikož není jisté, co by se s eurozónou stalo, kdyby Řecko zbankrotovalo.

ESM ovšem nelze brát pouze jako vynakládání finančních prostředků. Vznikl v rámci institucionálních změn, které posilují tlak na obezřetné chování členských zemí eurozóny a pomáhá tak předcházet drtivým dopadům krizí.

Zapojení do ERM II

Účast v mechanismu ERM II s sebou nese problém vstupní výše kurzu koruny vůči euru. Společný dokument vlády ČR a ČNB doporučil účast v ERM II pouze po minimální nutnou dobu, tedy dva roky. Tento časový test konzistentních a udržitelných hospodářských politik může přinést náklady, kdy finanční trhy budou „testovat“ ochotu ekonomických autorit udržet kurz v daném flukтуаčním rozpětí. Fixní kurz s plovoucím pásmem tak může v určitých situacích vést k destabilizujícím kapitálovým tokům. (ČNB, 2003)

Důvěra Čechů v korunu

Obyvatelstvo uchovává nadměrně vysokou důvěru v domácí měnu, zároveň ji považuje za symbol suverenity, což nenahrává ochotě se koruny vzdát. V České republice schází přirozený a autoritativní lídr, který by veřejně zastupoval zastánce eurozóny. Do doby, než se tyto skutečnosti změní, bude zavedení eura z hlediska spokojenosti občanů nevýhodou.

6 Shrnutí

Tato kapitola se bude věnovat zhodnocení plnění jednotlivých kritérií pro přijetí eura Českou republikou včetně mezinárodního porovnání. Dále bude obsahovat shrnutí názorů na zavedení eura v České republice a rekapitulaci výhod a nevýhod eura pro Českou republiku.

Maastrichtská kritéria

Kritérium cenové stability určené pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen Česká republika od roku 2010 plní s výjimkou roku 2012, očekávané je také plnění v následujících třech letech, a to s narůstající rezervou. Kritérium veřejného deficitu v letech 2009 – 2012 Českou republikou plněno nebylo, jelikož poměr schodku veřejných financí k HDP překročil referenční hodnotu. V roce 2014 byl vůči České republice ukončen postup při nadměrném schodku trvajícím od roku 2009. Od roku 2013 je kritérium veřejného deficitu v ČR spolehlivě plněno, saldo sektoru vládních institucí v procentu HDP se dostalo do kladných hodnot a mělo by se nadále zvyšovat. Kritérium veřejného dluhu splňuje Česká republika dlouhodobě. Ačkoliv byly hodnoty pod vlivem finanční krize v letech 2011 – 2013 zvýšené, poměr veřejného dluhu k HDP od té doby klesá až k hodnotě 34,7 % v roce 2017. Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb plní Česká republika rovněž dlouhodobě a ve střednědobém horizontu se nepředpokládá, že by tomu bylo jinak. Jediné z maastrichtských konvergenčních kritérií, které Česká republika prozatím plnit nemůže, jelikož se neúčastní mechanismu směnných kurzů ERM II, je kritérium stability kurzu měny. Děje se tak na základě doporučení ČNB a MFČR, podle kterého by se ČR měla ERM II účastnit pouze po nezbytně dlouhou dobu dvou let a vstoupit do něho tehdy, až bude míra sladění mezi českou ekonomikou a ekonomikou eurozóny dostatečně vysoká.

Tabulka 11 Plnění maastrichtských kritérií Českou republikou v roce 2017

Kritérium	Plnění Českou republikou
Cenová stabilita	Splňuje
Veřejný deficit	Splňuje
Veřejný dluh	Splňuje
Dlouhodobé úrokové sazby	Splňuje
Stabilita kurzu měny	Neúčastní se ERM II

Zdroj: vlastní zpracování

Kritérium cenové stability plnily v posledních třech letech také všechny země, které se zavázaly přijmout euro s výjimkou Švédska v roce 2016. Ze zemí eurozóny referenční hodnotu v roce 2017 překročilo Estonsko, Lotyšsko, Litva a Rakousko.

Kritérium veřejného deficitu plnily v roce 2016 všechny země, které by měly v budoucnu vstoupit do měnové unie. Ze zemí platících eurem referenční hodnotu překročilo Španělsko a Francie.

Kritérium veřejného dluhu ze zemí, které mají přijmout euro, nesplňovalo v roce 2016 Chorvatsko a Maďarsko. S dodržováním referenční hodnoty mají potíže dvě třetiny států evropské měnové unie. Je to Řecko, Itálie, Portugalsko, Kypr, Belgie, Španělsko, Francie, Rakousko, Slovinsko, Irsko, Německo, Finsko a Nizozemsko.

Do mechanismu směnných kurzů ERM II je ze zemí mimo měnovou unii zapojeno pouze Dánsko od roku 1999, na něj se však vztahuje trvalá výjimka z povinnosti přijmout euro.

Kritérium dlouhodobých úrokových sazeb je v současné době plněno všemi členskými i nečlenskými zeměmi.

Kritéria OCA

Kritérium mobility výrobních faktorů, za předpokladu, že kapitál je mobilní, Česká republika neplní. Důkazem mohou být průzkumy, které uvádí, že Češi nejsou ochotni stěhovat se za prací do zahraničí. Dále poměr objemu vnitřního stěhování vůči počtu obyvatel ČR nečiní ani tři procenta populace, navíc zdaleka ne všichni se stěhují kvůli práci. V Evropě stojí využití potenciálu geografické mobility pracovní síly v cestě především jazyková a kulturní bariéra nebo administrativní opatření. I to je příčina, proč je mobilita pracovních sil v rámci eurozóny v porovnání s jinými měnovými uniemi (např. USA) velice nízká a toto kritérium zde není splněno.

Z hlediska plnění kritéria diverzifikace produktu můžeme říct, že produkt v České republice je diverzifikovaný, oproti zemím eurozóny se však více zaměřuje na průmysl. Zaměření českého průmyslu na výrobu a vývoz automobilů by se při poklesu zájmu o ně mohlo stát zdrojem šoku pro českou ekonomiku. Pravděpodobně nelze jednoznačně určit, zda ČR a eurozóna toto kritérium plní, analýzy se tradičně přiklánějí k názoru, že ano.

Kritérium otevřenosti ekonomiky Česká republika plní. Jelikož patří mezi menší ekonomiky, nemá dostatečně velký vnitřní trh, a je tedy otevřenější vůči jiným zemím. Zahraniční obchod tvoří důležitou součást HDP ČR. V rámci eurozóny jsou ovšem státy

s dostatečně velkým vnitřním trhem a jsou tak vůči ostatním zemím uzavřenější (např. Francie či Španělsko). Celkově však eurozóna kritérium otevřenosti ekonomiky splňuje.

Kritérium fiskálních transferů v rámci eurozóny plněno není. Zavedení záchranného mechanismu ESM na pomoc zadluženým zemím ze společných fondů jen zhoršilo zadlužení některých členů eurozóny. Eurozóna neplní ani kritérium jednotnosti priorit, jelikož primární zájmy většiny členských států se liší. Také kritérium solidarity není jak v České republice, tak v eurozóně plněno. Ačkoliv existuje určitá míra solidarity, země stále více preferují vlastní zájmy na úkor vyššího dobra.

Nízká mobilita pracovní síly, různé priority a nízká míra solidarity dávají jednoznačně najevo, že eurozóna v současnosti netvoří optimální měnovou oblast.

Klausova kritéria

Eurozóna neochránila své členské státy před ekonomickou krizí v roce 2008 a nezabránila jejich nadměrnému zadlužení. Sladěnost ekonomiky eurozóny s Českou republikou v oblasti cen a mezd není vysoká. Cenová úroveň ČR se pohybuje na cca 65 % eurozóny a minimální mzda v ČR patří mezi nejnižší v EU. Co se týká urychlování integračních procesů v rámci eurozóny, Česká republika zastává zdrženlivý postoj. Žádné ze tří kritérií vytvořených Václavem Klausem tak není plněno.

Jak se již ukázalo v hodnocení některých kritériích OCA a Klausových kritériích, reálná konvergence české ekonomiky s ekonomikou eurozóny není vysoká. V roce 2016 představoval hrubý domácí produkt ČR 82,5 % průměru eurozóny, úroveň českých mezd byla 40 % průměru eurozóny a cenová hladina činila 63,4 % průměru eurozóny. Oproti měnové unii disponuje česká ekonomika vyšším zastoupením průmyslu a nižším poměrem služeb. Tento rozdíl se v posledních letech nevyrovnává, což může způsobit výskyt asymetrického šoku v ČR. Naopak úrokové sazby v České republice i v eurozóně jsou podobné a z hlediska obchodní a vlastnické sféry dochází také k vysoké provázanosti.

Stejně jako jakákoli jiná otázka, i přijetí eura rozděluje politické strany na příznivce a odpůrce. Mezi zastánce rychlého vstupu do eurozóny se řadí především TOP 09, většina stran souhlasí se zavedením eura, ale má určité podmínky. Mezi zaryté odpůrce patří KSČM či SPD. Je téměř jisté, že v tomto volebním období budou vládu tvořit strany, které zastávají přijetí eura v delším časovém horizontu.

Občané České republiky jsou dlouhodobě nejskeptičtější k přijetí eura. Tento krok si nepřeje více než 70 % dotázaných v průzkumu CVVM. Naopak až tři čtvrtiny českých firem by si zavedení eura přály. Názory z řad ekonomických odborníků se opírají především o nedostatečnou ekonomickou sladěnost nejen ČR s eurozónou, ale také zemí uvnitř eurozóny. Rovněž uvádějí riziko ručení České republiky za dluhy jiných států.

Ačkoliv se výhody a nevýhody eura především v závislosti na ekonomickém vývoji mohou v čase měnit, z přehledu vyplývá, že prozatím převyšují nevýhody. Tyto nevýhody mají negativní vliv na českou ekonomiku jako celek, a i když například pro občany nebo firmy jsou na první pohled viditelné spíše výhody, v konečném důsledku negativa pro ekonomický celek dopadnou i na ně.

7 Závěr

V roce 2003 byla v Athénách podepsána Smlouva o přistoupení České republiky k Evropské unii. Pro schválení této smlouvy se v témže roce vyslovilo 77,3 % hlasujících obyvatel v referendu, a tak se na základě smlouvy mohla ČR 1. května 2004 připojit k EU. Pro Českou republiku to byl klíčový krok pro budování pevnějších vztahů se státy v rámci Evropy. Zároveň se ČR zavázala, že v budoucnu přijme společnou měnu euro. Od data vstupu do EU se na ČR vztahuje výjimka ve smyslu článku 122 Smlouvy o Evropském společenství. Tato výjimka znamená, že Česká republika je dočasně zbavena povinnosti přijmout euro až do doby, kdy bude zároveň plnit všechna maastrichtská konvergenční kritéria, která vznikla v rámci Smlouvy o Evropské unii jako základní podmínka, jež musí členský stát EU splňovat, aby mohl zavést jednotnou evropskou měnu.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zhodnotit připravenost České republiky na přijetí společné evropské měny. Se samotným plněním maastrichtských konvergenčních kritérií, které je pro vstup do eurozóny stěžejní, Česká republika potíže nemá. Při dostatečné politické vůli by bylo možné brzy vstoupit do mechanismu ERM II a v dohledné době euro přijmout. V České republice však dostatečná politická vůle chybí, euro ani nebylo hlavním tématem parlamentních voleb na podzim roku 2017, česká společnost se zaměřuje na jiná témata.

Rozhodnutí o zavedení eura ovšem výrazně ovlivňuje větší množství faktorů, než jen maastrichtská kritéria, která vytvořila Evropská unie. Jelikož se některým zemím zdála nesmyslná, kritizovaly nejen jejich referenční hodnoty, ale také fakt, že samotné členské státy eurozóny ne vždy daná kritéria plní. Některé země tak začaly navrhopvat kritéria vlastní, která prověří výhodnost přijetí eura z jejich pohledu, ne pouze z pohledu měnové unie. Příkladem mohou být kritéria bývalého britského premiéra Gordona Browna či bývalého českého prezidenta Václava Klause. Oba soubory kritérií poukázaly na nevýhodnost přijetí společné měny pro Velkou Británii, resp. Českou republiku.

Ačkoliv odborníci tvrdí, že ČR je na vstup do eurozóny připravená nejlépe ze všech zemí, které v minulosti euro přijaly, stále by zavedení eura mělo na českou ekonomiku negativní dopady.

Neméně důležitým faktorem je postoj občanů, kteří jsou dlouhou dobu proti přijetí eura. Veřejné mínění se může změnit ve chvíli, kdy budou zřetelně vyšší výhody eurozóny

než její nevýhody. Další možností je občany častěji informovat o přínosech společné měny, důležitá však bude ochota občanů těmto argumentům naslouchat.

Z hlediska České republiky by byl v současné době vstup do evropské měnové unie chybným krokem. Z provedených analýz vyplynulo, že na přijetí eura není ČR zcela připravena. Rovněž eurozóna není optimální měnovou oblastí, jelikož jako celek nesplňuje všechna kritéria OCA. V rámci členských zemí eurozóny nejsou mnohdy plněna ani kritéria konvergence, což poukazuje na jejich nelogičnost a vyvolává otázku, proč eurozóna po kandidátských zemích vyžaduje plnění maastrichtských kritérií, když je nedokážou plnit ani její členové.

Má-li Česká republika v budoucnu přijmout jednotnou měnu, bude nutné zvýšit míru ekonomické konvergence, ale také zvýšit politickou vůli a vůli občanů k zavedení eura, což jsou faktory závislé především na reformách eurozóny. V červnu roku 2018 by měla být vydána společná zpráva německé kancléřky Angely Merkelové a francouzského prezidenta Emmanuela Macrona, která bude obsahovat reformy v oblasti stabilizace eurozóny, zvýšení její konkurenceschopnosti či hlubší evropskou integraci. Tyto reformy budou muset prokázat jasnou výhodnost eurozóny, aby byly země mimo eurozónu, včetně České republiky, ochotné vzdát se svých národních měn.

8 Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. 2006. *The economics of European integration.* London : McGraw-Hill, 2006. ISBN 0-07-711119-2.

BRŮŽEK, Antonín a kol. 2007. *Evropská měnová integrace a Česká republika.* Praha : Velryba, 2007. ISBN 978-80-85860-19-1.

COHEN, Benjamin. 2008. *Global Monetary Governance.* Abingdon : Taylor & Francis, Inc., 2008. ISBN 978-0415773148.

DE GRAUWE, Paul. 2009. *Economics of Monetary Union.* New York : Oxford University, 2009. ISBN 978-0-19-956323-4.

DĚDEK, Oldřich. 2014. *Doba eura: úspěchy i nezdary společné evropské měny.* Praha : Linde, 2014. ISBN 978-80-85860-19-1.

DĚDEK, Oldřich. 2008. *Historie evropské měnové integrace: Od národních měn k euru.* Praha : Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2008. ISBN 80-86729-40-0.

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. 2009. *Evropská unie.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. ISBN 978-80-7325-180-2.

HEDIJA, Veronika. 2011. *Index OCA - aplikace na země EU10.* Ostrava : VŠB-Technická univerzita, 2011. ISSN 1212-3951.

KUČEROVÁ, Zuzana. 2005. *Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy.* Praha : Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2005. ISBN 80-86729-18-4.

LACINA, Lubor a kol. 2007b. *Měnová integrace: náklady a přínosy členství v měnové unii.* Praha : C. H. Beck, 2007b. ISBN 978-80-7179-560-5.

LACINA, Lubor, ROZMAHEL, Petr a kol. 2010. *Euro: ano/ne?* Praha : Alfa Nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-87197-26-4.

LACINA, Lubor, ROZMAHEL, Petr a Antonín RUSEK. 2009. *10 years of euro: Success?* Plzeň : Vykladatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7380-226-4.

LACINA, Lubor, RUSEK, Antonín a kol. 2007a. *Evropská unie: trendy, příležitosti, rizika.* Plzeň : Vykladatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2007a. ISBN 978-80-7380-077-2.

MARKOVÁ, Jana. 2006. *Mezinárodní měnová spolupráce.* Praha : Oeconomica, 2006. ISBN 80-245-1053-7.

PEČINKOVÁ, Ivana. 2008. *Euro versus koruna: rizika a přínosy jednotné evropské měny pro ČR.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. ISBN 978-80-7325-138-3.

PLCHOVÁ, Božena, ABRAHÁM, Josef a Mojmír HELÍSEK. 2010. *Česká republika a EU: ekonomika - měna - hospodářská politika.* Praha : Krigl, 2010. ISBN 978-80-86912-39-4.

SLANÝ, Martin. 2010. *Autoři CEPu o euru.* Praha : CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010. ISBN 978-80-86547-94-7.

SYCHRA, Zdeněk. 2009. *Jednotná evropská měna: Realizace hospodářské a měnové unie v EU.* Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-5082-2.

Internetové zdroje

ALIAPULIOS, Janis a Marek MILER. 2017. *Česko by euro nemělo rychle přijímat. Hrozí, že Češi budou platit za Řecko, říká nový centrální bankéř Marek Mora.* Hospodářské noviny (iHNED.cz). [Online] Květen 2017. [cit. 2017-05-28]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-65734730-cesko-by-euro-nemelo-rychle-prijimat-hrozi-ze-cesi-budou-platit-za-recko-rika-novy-centralni-banker-marek-mora>.

BORDO, Michael. 2004. *The United States as a Monetary Union and the Euro: A Historical Perspective.* [Online] 2004. [cit. 2017-08-14]. Dostupné z: https://econpapers.repec.org/article/ctojournal/v_3a24_3ay_3a2004_3ai_3a1_3ap_3a163-170.htm.

BUKOVSKÝ, Jaroslav. 2017. *Vstoupit do eurozóny? Až bude euro za dvacet korun, shodli se Babiš s Rusnokem.* E15.cz. [Online] Prosinec 2017. [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/burzy-a-trhy/meny/vstoupit-do-eurozony-az-bude-euro-za-dvacet-korun-shodli-se-babis-s-rusnokem-1340644>.

DĚDEK, Oldřich. 2013a. *Brettonwoodský řád.* Ministerstvo financí ČR - Zavedení eura. [Online] 2013a. [cit. 2017-08-04]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/brettonwoodsky-rad>.

DĚDEK, Oldřich. 2013b. *Evropský měnový systém.* Ministerstvo financí ČR - Zavedení eura. [Online] 2013b. [cit. 2017-08-05]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/evropsky-menovy-system>.

DĚDEK, Oldřich. 2013c. *Maastrichtská smlouva.* Ministerstvo financí ČR - Zavedení eura. [Online] 2013c. [cit. 2017-08-05]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/maastrichtska-smlouva>.

DĚDEK, Oldřich. 2013d. *Wernerův plán.* Ministerstvo financí ČR - Zavedení eura. [Online] 2013d. [cit. 2017-08-04]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/historie-eura/werneruv-plan>.

HLADÍK, René. 2017. *Největší riziko zavedení eura? Krok, který se nedá vrátit.* Hospodářské noviny (iHNED.cz). [Online] Listopad 2017. [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://nazory.ihned.cz/c1-65961210-nejvetsi-riziko-zavedeni-eura-krok-ktery-se-neda-vratit>.

IDNES.cz. 2017. *Rusnok: Česko je na euro připravené. Musíme však ještě zvýšit mzdy.* iDNES.cz. [Online] Červen 2017. [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: https://ekonomika.idnes.cz/rusnok-cnb-a-prijeti-eura-0hi-/ekonomika.aspx?c=A170621_092126_ekonomika_neh.

KLAUS, Václav. 2015. *Zbytečné a zavádějící dnešní vyvolání debaty o euru v České republice.* Václav Klaus. [Online] 2015. [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <https://www.klaus.cz/clanky/3772>.

LAVIČKA, Václav. 2017. *Do eurozóny vstupte, až se dá do pořádku, radí Čechům německý ekonom. ECB by podle něj měla ukončit uvolněnou politiku.* Hospodářské noviny (iHNED.cz). [Online] Prosinec 2017. [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-65980270-do-eurozony-vstupte-az-se-da-do-poradku-radi-cechum-nemecky-ekonom-ecb-by-podle-nej-mela-ukoncit-uvolnenou-politiku>.

MILER, Marek a Filip SÝKORA. 2017. *Nepřijímejte euro, je to nepovedený projekt, říká německý ekonom Hans-Werner Sinn.* Ekonom.cz. [Online] Březen 2017. [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <https://ekonom.ihned.cz/c1-65667510-euro-je-nepovedeny-projekt>.

MILER, Marek. 2017. *Česko se odmítáním eura stává pro zahraniční partnery nesrozumitelné, myslí si exšéf dohledu ČNB Rozumek.* Hospodářské noviny (iHNED.cz). [Online] Říjen 2017. [cit. 2017-11-02]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-65933520-exsef-dohledu-cnb-je-pro-euro>.

MONGELLI, Francesco Paolo. 2002. *"New" Views on the Optimum Currency Areas: What Is EMU Telling Us?* European Central Bank. [Online] Duben 2002. [cit. 2017-09-14]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwp/cebwp138.pdf>. ISSN 1561-0810.

MONGELLI, Francesco Paolo. 2008. *European economic and monetary integration, and the optimum currency area theory.* European Commission. [Online] 2008. [cit. 2017-08-12]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication12081_en.pdf. ISBN 9789279082276.

TŮMA, Ondřej. 2017. *Očima expertů: Hurá, euro!* Peníze.cz. [Online] Červen 2017. [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/kurzy-men/323851-ocima-expertu-hura-euro!>.

Ostatní zdroje

ČNB. 2003. *Akt o podmínkách přistoupení České republiky.* Ministerstvo financí ČR - Zavedení eura. [Online] Prosinec 2003. [cit. 2018-01-07]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/dokumenty/pravni-predpisy/primarni-pravo-eu>.

ČNB. 2014. *Volba scénáře zavedení eura v České republice.* Ministerstvo financí ČR - Zavedení eura. [Online] Březen 2014. [cit. 2018-02-23]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/dokumenty/vladni-materialy/ostatni-dokumenty>.

ECB. 2016a. *Protokol (č. 12) o postupu při nadměrném schodku.* Evropská centrální banka. [Online] 2016a. [cit. 2018-01-17]. Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/1341/96667/html/act_14557_amend.cs.html.

ECB. 2016b. *Protokol (č.13) o kritériích konvergence.* Evropská centrální banka. [Online] 2016b. [cit. 2018-01-17]. Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/1341/96667/html/act_14558_amend.cs.html.

MFČR a ČNB. 2017. *Maastrichtská kritéria a ekonomická sladěnost ČR s eurozónou.* Ministerstvo financí ČR. [Online] Prosinec 2017. [cit. 2018-02-20] Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/maastrichtska-kriteria-a-sladenost-cr>. ISSN 2336-5110.

MFČR a ČNB. 2016. *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti ČR s eurozónou.* Ministerstvo financí České republiky. [Online] Prosinec 2016. [cit. 12. 2017-10-12]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/pristoupeni-cr-k-eurozone/maastrichtska-kriteria-a-sladenost-cr/2016/vyhodnoceni-plneni-maastrichtskych-konve-26919>. ISSN 2336-5110.